

BABİL KİTAPLIĞI

Hazırlayan: JORGE LUIS BORGES

25 Ağustos 1983
ve Diğer Öyküler

JORGE LUIS BORGES

← JORGE LUIS BORGES • 25 AĞUSTOS 1983 VE DİĞER ÖYKÜLER

“Ben Borges’im, kayıt defterinde adımlı gördüm ve yukarı çıktım.”

“Borges asıl benim ve Maipu Sokağı’ndaki evde ölmek üzereyim.”

Bir sessizlik oldu ve ardından diğeri ben şöyle dedi:

“Bir deneme yapalım, hayatımızın en berbat ânı hangisiydi?”

Ona doğru eğildim ve ikimiz de aynı anda konuştuk. İkimizin de yalan söylediğini biliyorum. Hafif bir gülümseme yaşlanmış yüzünü aydınlattı.

Bu gülümsemenin, bir şekilde benim suratımdaki gülümsemeyi yansıttığını hissettim.

“Yalan söyledik,” dedi, “çünkü kendimizi tek değil, iki farklı kişi gibi görüyoruz. Doğrusu biz ikiyiz ve aynı zamanda biriz.”

Kırmızı Kedi Yayınevi: 562

Babil Kitaplığı: 1

Özgün Adı: 25 Agosto 1983, *La rose de Paracelso, Tigres Azules, Utopía de un hombre que está cansado, Entrevista di M. E. Vázquez*

25 Ağustos 1983 ve Diğer Öyküler

Jorge Luis Borges

Çeviren: Mesut Özden Gözütok

Söyleşiyi Çeviren: Fırat Genç

© María Kodama, 1995

© Kırmızı Kedi Yayınevi, 2015

Yayın Yönetmeni: İlknur Özdemir

Editör: Merve Çay

Son Okuma: Melike Şentekin

Kapak Tasarımı: Yeşim Ercan Aydın

Grafik: Serap Bertay

Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni alınmaksızın, hiçbir şekilde kopyalanamaz, elektronik veya mekanik yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

Bu dizi daha önce Dost Kitabevi Yayınları'nda yayımlanmıştır.

Kırmızı Kedi'de Birinci Basım: Şubat 2016, İstanbul

ISBN: 978-605-9799-96-6

Kırmızı Kedi Sertifika No: 13252

Baskı: Pasifik Ofset

Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1 Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2

34310 Haramidere/ İSTANBUL

Tel: 0212 412 17 77 Sertifika No: 12027

Kırmızı Kedi Yayınevi

kirmizikedi@kirmizikedikitap.com / www.kirmizikedikitap.com

www.facebook.com/kirmizikedikitap / twitter.com/krmzikedikitap

kirmizikediedebiyat.blogspot.com.tr

Ömer Avni M. Emektar S. No: 18 Gümüşsuyu 34427 İSTANBUL

T: 0212 244 89 82 F: 0212 244 09 48

Jorge Luis Borges

25 Ağustos 1983
ve
Diğer Öyküler

Önsöz

Franco Maria Ricci, jeoloji öğreniminin ardından Güney-Doğu Anadolu'da petrol arayan bir şirketin elemanı olarak ülkemizde çalışmayı sürdürseydi onu tanıyacak mıydık, sanmam. Mesleğine sırtını dönerek, bir bakıma aile geleneği gereği estetiğin sularına açıldı: Son yarım yüzyılın en çarpıcı sanat dergisi FMR'i çıkarmanın yanısıra yayıncılık alanında gözüpek bir çizgi tutturdu: Olağanüstü boyutlarda ve şıklıkta kitaplar ile çağın yaşayan büyük yazarlarının gönlünü çelmeyi başardı, onların başında Jorge Luis Borges geliyordu. Yaşlı usta bir özel dizi projesinde Ricci'yle işbirliği gerçekleştirdi: Kendi seçtiği, biri dışında önsözlerini kaleme aldığı *Babil Kitaplığı* serisi şimdi Kırmızı Kedi logosuyla Türk okurunun kütüphanesine girmeye hazır, tek eksik önsözü serüvenin arka hikâyesinden başlatmak bana uygun göründü.

Borges'in hem geniş bir okur kitlesi, hem de farklı ülkelerin yazarları üzerinde etkisi görünen özgün bir dünyası olduğu biliniyor. Bu dünyanın merkezinde, deyim yerindeyse çekirdeğinde Kitap durur. Herşey çoktan yazılmıştır, ama herşey yeniden yazılacaktır ve herşeyi içeren Kum Kitabı'nı yazan da Borges'ten başkası değildir.

Tipik ve atipik bir Arjantinliydi Borges. Tipikliği, tangoların Buenos Aires'inden kırsalın gaucho'larına uzanan bir kesiti yansıtmasından geliyordu. Atipikliğinin kaynağında ise, eşine benzerine sık rastlanmayan kozmopolit özellikleri belirleyiciydi: Kültür pusulasının dört yönüne de hâkimdi sınırsız birikimiyle, Babil imgesini bunca benimsemesi boşuna sayılmazdı: Kendi kütüphanesini de, hazırladığı yayın dizisini de o değerlerle yoğurmuştu.

Babil kitaplığı, Borges'in bir kitabını içermesin, düşünülebilir miydi? Ricci'nin seçtiği dört öykünün nitelikleri arasında "temsil" özelliği ağır basıyor. Özellikle "Paracelsus'un Gülü", tıpkı Rembrandt'ın yaşlılık dönemi otoportreleri gibi, ünlü simyacının içinden Borges'in kendisini okura sunduğu izlenimini doğuruyor: Sözüyle yazısıyla "altın"ın peşine düşmüş bir tür mucize işçisi.

Ricci'nin, okkalı bir yeri Maria Esther Vásquez'in Borges'le yaptığı söyleşiye ayırması; buraya neredeyse Borges için (ya da Borges'in) bir vasiyetnâme döşemesiyle, bir yandan da kimi yaşamöyküsel kesitlere

alışılmadık ölçüde ışık tutma çabasıyla açıklanabilir. Ricci Borges'in, şiirlerine, öykülerine, duruşuna, karakter haritasına yönelik yakası açılmadık yorumlarıyla girmesini istemiş *Babil Kitaplığı*'na.

Binbir Gece Masalları ile en modern çağın arasındaki yüzyılları bir nefeste kateden özel bir yazar Borges.

Enis Batur

25 Ağustos 1983
ve
Diğer Öyküler

25 Ağustos 1983

Küçük istasyonda, saatin gecenin on biri olduğunu fark ettim. Otele yürüyerek gittim. Daha önceleri olduğu gibi, tanıdık yerlerde bizi ele geçiren kendini bırakma ve rahatlama duygusunu hissettim. Büyük ve geniş kapı açıktı; bina karanlıklar içindeydi. Solgun aynaları salondaki bitkileri çoğaltan lobiye girdim. Otelin sahibinin beni hatırlamamasına çok şaşırdım, kayıt defterini uzattı. Bankoya bağlı duran tüy kalemi aldım, bronzdan mürekkep hokkasında ıslattım ve açık duran deftere eğildiğimde, o gecenin bana sunacağı sürprizlerden ilkiyle karşılaştım. Benim ismim, yani Jorge Luis Borges, zaten deftere yazılmıştı ve yazının mürekkebi henüz kurumamıştı.

Otelin sahibi şöyle söyledi:

"Yukarı çıkmış olduğunuzu sanıyordum."

Sonra bana dikkatlice baktı ve hatasını düzeltti:

"Özür dilerim beyefendi. Diğer size öyle benziyor ki, ama siz daha gençsiniz."

Hemen sordum:

"Oda numarası kaç?"

"19 numarayı istedi," diye cevap verdi.

Korktuğum başıma gelmişti.

Tüy kalemi bıraktım ve koşarak merdivenleri tırmandım. 19 numaralı oda ikinci kattaydı, bir korkuluk ve hatırladığım kadarıyla bir bankın bulunduğu derme çatma bir apartman boşluğuna bakıyordu. Otelin en tepedeki odasıydı. Kapı kolunu çevirdim, kapı direnmeden açıldı. Avizenin ışıkları yanıyordu. Merhametsiz ışığın altında kendimi seçebildim. Demirden dar yatakta sırtı bana dönük, daha zayıf ve çok solgun, tavandaki alçı kabartmalara dalmış halde öylece duruyordu diğer ben. Sesi bana ulaştı. Tam olarak benim sesim değildi; daha çok ses kayıt cihazlarından duymaya alıştığım, sesimin nankör ve renksiz bir tonuydu.

"Ne tuhaf," dedi, "biz iki kişiyiz ve aynı kişiyiz. Ancak rüyalarda hiçbir şey tuhaf değildir."

Korka korka sordum:

"O halde tüm bunlar rüya mı?"

"Bu, eminim ki benim son rüyam."

Eliyle komodinin mermeri üzerinde duran boş şişeyi gösterdi.

"Bununla beraber, siz, bu geceye varana dek pek çok rüya görmek zorunda kalacaksınız. Hangi tarihtesiniz?"

"Tam olarak bilmiyorum," dedim dalgın dalgın. "Ama dün yetmiş yaşıma girdim."

"Sen uyanık halde bu geceye vardığında, dün itibarıyla seksen dört yaşını doldurmuş olacaksın. Bugün 25 Ağustos 1983'teyiz."

"O kadar yıl bekleyeceğim yani," diye mırıldandım.

"Artık benim için başka gün kalmadı," dedi sertçe, "her an ölebilirim, bilinmezliğin içinde kendimi kaybedebilir ve ikizimle beraber rüyalar görmeye devam ederim. Aynaların ve Stevenson'ın ilham ettiği o malum konu."

Stevenson'ı anmasının ukalalık değil de bir çeşit veda olduğunu hissettim. Ben O'ydum ve anlıyordum. Shakespeare olmak ve hatırlamaya değer cümleler sarf etmek için dakikalar yeterli değildi. Dalgınlığından sıyrılması için şöyle söyledim:

"Başına bunun geleceğini biliyordum. Yıllar önce burada, alt kattaki odalardan birinde, bu intiharın tarihini anlatan müsveddeyi hazırlamaya başlamıştık."

Sanki anılarını tazeliyormuş gibi ağır ağır, "Evet" diye karşılık verdi. "Ama bir bağlantı görmüyorum. O müsveddedeki Adrogué'ye gidiş bölümünü çıkarmış ve Las Delicias Oteli'nin, diğer odalardan uzaktaki 19 numaralı odasına çıkmıştım. Orada intihar etmiştim."

"Bu yüzden buradayım," dedim.

"Burada mı? Her zaman buradayız. Maipú Sokağı'ndaki evde gördüğüm rüyada sen buradasın. Rüyamda buraya geliyorum, ana kucağı gibi olmuş bu odaya."

"Ana kucağı gibi," diye tekrarladım anlamak istemeden. "Rüyamda seni 19 numaralı odada görüyorum, şu yukardan apartman boşluğuna bakan."

"Kim kimi görüyor rüyasında? Rüyamda seni gördüğümü biliyorum ama sen de beni rüyanda görüyor"

musun, bilemem. Adrogué'deki otel yirmi, belki de otuz yıl önce yıkıldı gitti. Kim bilir."

Açık seçik bir meydan okumayla "Rüyayı gören benim," dedim.

"Tek kişi mi rüya görüyor yoksa iki kişi birbirini rüyasında mı görüyor? Asıl meselenin bu olduğunu fark etmiyorsun."

"Ben Borges'im, kayıt defterinde adıma gördüm ve yukarı çıktım."

"Borges asıl benim ve Maipú Sokağı'ndaki evde ölmek üzereyim."

Bir sessizlik oldu ve ardından diğer ben şöyle dedi:

"Bir deneme yapalım, hayatımızın en berbat ânı hangisiydi?"

Ona doğru eğildim ve ikimiz de aynı anda konuştuk. İkimizin de yalan söylediğini biliyorum. Hafif bir gülümseme yaşlanmış yüzünü aydınlattı. Bu gülümsemenin, bir şekilde benim suratımdaki gülümsemeyi yansıttığını hissettim.

"Yalan söyledik," dedi, "çünkü kendimizi tek değil, iki farklı kişi gibi görüyoruz. Doğrusu biz ikiyiz ve aynı zamanda biriz."

Bu konuşma beni rahatsız ediyordu. Ona bunu söyledim.

Sonra şöyle devam ettim:

"Peki siz, 1983 yılındayken, önümdeki yıllar hakkında bana hiç ipucu vermeyecek misiniz?"

"Sana ne söyleyebilirim zavallı Borges? Artık alıştığın

mutsuzluklar tekrarlanacak. Evde tek başına kalacaksın. Ruhsuz kitaplara, Swedenborg madalyonuna, üzerinde Birleşik Haç motifi olan tahta tepsiye dokunacaksın. Karanlık körlükle eş anlamlı değil, karanlık yalnızlığın bir şekli. İzlanda'ya döneceksin."

"İzlanda! Denizlerin İzlandası!"

"Roma'da, herkesin başına geldiği gibi ismi suya yazılan Keats'in dizelerini tekrarlayacaksın."

"Roma'da hiç bulunmadım."

"Başka şeyler de var. En iyi şiirimizi yazacaksın, bu bir ağıt olacak."

"Yoksa onun ölümü için mi?" dedim. İsmi söylemeye cesaret edememiştim.

"Hayır. O senden uzun yaşayacak."

Sessiz kaldık. O devam etti:

"Onca zamandır hayalini kurduğumuz o kitabı yazacaksın. 1979 yılına doğru senin farazi eserinin bir dizi ve çok çeşitli müsveddelerden başka bir şey olmadığını anlayacak, boş inançlarla ve gereksiz bir gayretle baş eseri yazmaya hasredeceksin kendini. Bu boş inançları bize esinleyenler Goethe'nin Faust'u, Salammbô ve Ulysses'tir. Söylemesi bile şaşırtıcı, sayfalar dolusu yazdım."

"Sonunda da başarısızlığa uğradığını anladın."

"Daha kötü. Kelimenin tam anlamıyla bir başyapıt olduğunu anladım. İyi niyetli gayretim ilk sayfaların ötesine geçmedi. Kitabın kalan kısmı, labirentlerden, bıçaklardan, görüntüden ibaret olduğunu düşünen insanlardan, gerçek olduğu sanılan yansımалardan, gecelerin

kaplanından, kan batağına dönen savaşlardan, kör ve ölümcül Juan Muraña'dan, Makedonya'nın sesinden, ölümlerin tırnaklarıyla inşa edilmiş gemiden, öğleden sonraları konuşulan eski İngilizceden oluşuyordu."

"Bu müze bana aşına geliyor," dedim alaycı bir sesle.

"Ayrıca sahte anılar, sembollerin ikiye bölünmüş oyunu, uza-yıp giden sıralamalar, becerikli bir yavanlaştırma, eleştirilenlerin sevinçle keşfettikleri kusurlu simetriler, her zaman düzmece olmayan alıntılar."

"Bu kitabı yayımladın mı?"

"Bir süre, kendimi fazla kaptırmadan ama, ateşe atıp ortadan kaldırmak gibi acıklı bir olasılıkla oyalandım. Sonunda bir takma isimle kitabı Madrid'de yayınlattım. Borges olmamak gibi bir kusuru olan, benim kalıplarımın yüzeysel bir tekrarını yapmakla eleştirilen beceriksiz bir Borges taklitçisi olduğum yorumları yapıldı."

"Buna hiç şaşırمام," dedim. "Yazarın kaderi, en sonunda kendisinin en aptal taklitçisi olmaktır."

"İşte o kitap beni bu geceye sürükleyen yollardan biri oldu. Diğerlerine gelince... Yaşlılığın getirdiği çaptan düşme, yaşanabilecek her günü yaşamış olduğuma inanmam..."

"O kitabı yazmayacağım," dedim.

"Yazacaksın. Ağzımdan çıkan kelimeler şimdiye ait, ileride sadece bir rüyanın anısı olacaklar."

Şüphesiz ders verirken de kullandığım o dogmatik ses tonundan rahatsız oldum. Gelecekteki halimle bu kadar benzeşiyor olmam ve onun ölüme bu kadar yakın

olması nedeniyle cezai ehliyeti olmamasından faydalanması beni rahatsız etti. Kafamdakileri dağıtmak için şöyle sordum:

“Öleceğinden bu kadar emin misin?”

“Evet,” diye cevap verdi. “Daha önce hiç hissetmediğim bir hoşluk ve rahatlık hissediyorum. Bunu ifade edemiyorum. Tüm kelimeler paylaşılmış bir deneyimi gerektiriyor. Sana söylediklerim neden seni bu kadar rahatsız etmişe benziyor?”

“Çünkü birbirimize aşırı benziyoruz. Benim yüzümün bir karikatürü olan yüzünden, benimkinin taklidi olan sesinden, benimkiyle aynı olan o hüznü cümle kuruluşlarından tiksiniyorum.

“Ben de,” dedi diğeri. “Bu yüzden sorunu çözmek için intihar ettim.”

Apartman boşluğundan bir kuşun şakıması duyuldu.

“Bu sonuncusu,” dedi diğeri.

Bir işaretle beni yanına çağırdı. Elleri elimi aradı. Geriledim. İkimizin birbirimize karışmasından korktum.

Şöyle söyledi:

“Stoacılar hayattan şikâyet etmememiz gerektiğini öğretirler, hapishanenin kapısı açıktır çünkü. Bunun böyle olduğunu kabul ettim hep, ama üşengeçlik ve korkaklık yüzünden geciktim. On iki gün kadar önceydi sanırım, La Plata’da, Aeneis’in VI. Kitap’ı üzerine bir konferans veriyordum. Bir anda, altılı hece veznini açıklarken, benim yolumun hangisi olduğunu anladım. Bir karar aldım. O andan itibaren kendimi kurşun geçirmez biri gibi

hissettim. Benim talihim senin de talihin olacak, Latince ve Vergilius arasında bir yerde, ani aydınlanmayı yaşayacaksın ve iki farklı zamanda, iki farklı yerde gerçekleşen ve gelecekte haberler veren bu vahiy gibi diyalogu unutmuş olacaksın. Bu rüyaya tekrar yattığında, sen ben olacaksın ve benim rüyamda yer alacaksın.”

“Bunları unutmayacağım ve hemen yarın yazacağım.”

“Hafızanın derinliklerinde, rüyalarının gelgiti altında kalacak. Bunları yazdığında, fantastik bir öykü kotardığına inanacaksın. Yarın olmayacak bu, henüz önünde yıllar var.”

Konuşmayı bıraktı, öldüğünü anladım. Her nasılsa benden bir parça da ölüyordu onunla; kederle yatağın üzerine eğildim ama artık kimse yoktu orada.

Odadan kaçtım. Dışarıda ne apartman boşluğu, ne mermer basamaklar, ne sessizlik içindeki büyük bina, ne okaliptüsler, ne heykeller, ne zafer anıtı ne de Adrogué Kasabası'ndaki parmaklıklı büyük kapı vardı.

Dışarıda beni başka rüyalar bekliyordu.

Paracelsus'un Gülü

Bodrum katının iki odasını kaplayan atölyesinde, Paracelsus tanrıdan, o belirsiz tanrısından, herhangi bir tanrıdan kendisine bir öğrenci göndermesini istedi. Gün batıyordu. Şöminenin cılız ışığı, dans eden gölgeler yaratıyordu. Demirden lambayı söndürmek için yerinden doğrulmak çok zor bir iş gibi geldi. Yorgunluktan dalgınlaşan Paracelsus, tanrıdan isteğini hemen unuttu. Kapı çalındığında gecenin karanlığı, tozlu imbikleri ve boruları silikleştirmişti. Uykulu gözlerle doğruldu, salyangoz gibi kıvrılan kısa merdiveni tırmandı ve kapının tek kanadını açtı. Bir yabancı girdi içeri. O da çok yorgundu. Paracelsus oturması için sırayı işaret etti, diğeri oturdu ve bekledi. Bir süre hiç konuşmadan öylece durdular.

İlk konuşan üstat oldu.

"Doğudaki ve batıdaki yüzleri bilirim," dedi büyüklüğünü vurgulamaktan çekinmeden, "ama senin yüzünü hatırlamıyorum. Kimsin ve benden ne istiyorsun?"

"İsmim önemli değil," diye cevap verdi diğeri. "Evine varabilmek için üç gün üç gece yürüdüm. Senin öğrencin olmak istiyorum. Sahip olduğum her şeyi getirdim."

Bir çuval çıkardı ve içindekileri masaya boşalttı. Bir sürü para vardı ve bunlar altındandı. Çuvalı sağ eliyle boşaltmıştı. Paracelsus lambayı yakmak için arkasını döndü. Tekrar ona doğru döndüğünde, sol elinde bir gül tuttuğunu fark etti. Gülün varlığı huzurunu kaçırdı.

Tekrar koltuğuna oturup arkasına yaslandı, parmak uçlarını birbirine dokundurup şöyle dedi:

"Tüm elementleri altına dönüştüren taşı yapabileceğimi biliyorsun ve bana altın getiriyorsun. Aradığım şey altın değil ve eğer senin istediğin altın ise, asla öğrencim olmazsın."

"Altın umurumda değil," diye karşılık verdi diğeri, "bu paralar seninle çalışmayı ne kadar istediğimin bir kanıtı sadece. Bana Sanat'ı öğretmeni istiyorum. Taş'a giden yolu senin yanında yürümek istiyorum."

Paracelsus ağır ağır şu sözleri söyledi:

"Yolun kendisi Taş'tır zaten. Çıkış noktası Taş'tır. Eğer bu sözleri anlamıyorsan, henüz anlamaya başlamadın demektir. Attığın her adım, dünya ötesi hedefin kendisidir."

Diğeri endişeyle baktı. Farklı bir sesle şöyle konuştu:

"Ama, böyle bir hedef var mı?"

Paracelsus güldü.

"Benim düşmanlarım, ki sayıları aptal insanların sayısından az değil, böyle bir şey olmadığını ve benim

sahtekâr olduğumu söylüyorlar. Onlara hak vermiyorum, ama bu düşüncenin asılsız olma olasılığı da yok değil. Benim bildiğim, bir Yol *olduğu*."

Kısa bir sessizlikten sonra diğeri şöyle dedi:

"Bu iş yıllar sürecektir olsa bile, seninle yürümeye hazırım. Çölü geçmeme izin ver. Gök cisimleri oraya girmeme izin vermese de, vaat edilmiş toprakları hiç değilse uzaktan görmeme izin ver. Yola çıkmadan önce bana bir kanıt göstermeni istiyorum."

"Ne zaman?" diye sordu Paracelsus endişeyle.

"Şimdi," diye cevap verdi öğrenci kesin bir kararlılıkla. Konuşmaya Latinceyle başlamışlardı, şimdi ise Almanca konuşuyorlardı.

Genç adam gülü havaya kaldırdı.

"Çok iyi bilinir ki," dedi, "bir gülü yakıp sanatın sayesinde onu tekrar var edebilirsin. Bu mucizeye şahit olma izin ver. Senden tek istediğim bu, karşılığında sana tüm hayatımı vereceğim."

"Çok safsın," dedi üstat. "Saflığa ihtiyacım yok, benim istediğim inanç."

Diğeri ısrar etti:

"Kesinlikle saf değilim, çünkü kendi gözlerimle bir gülün yok olup tekrar ortaya çıkışını görmek istiyorum."

Paracelsus gülü eline almıştı ve konuşurken onunla oynuyordu.

"Sen safsın," dedi. "Bu gülü yok etmeye gücüm yeterli mi diyorsun?"

"Onu yok etmeye herkesin gücü yeter," dedi öğrenci.

"Yanıyorsun. Yani sen herhangi bir şeyin hiçliğe iade edilebileceğine mi inanıyorsun? Cennet'te Âdem'in tek bir çiçeği ya da ot yaprağını yok edebildiğini mi sanıyorsun?"

"Cennet'te değiliz, burada, ayın altında her şey ölümlü," dedi delikanlı, inatla.

Bu sırada Paracelsus ayağa kalkmıştı.

"Cennet'te değilsek, başka neredeyiz o halde? İlahi gücün Cennet olmayan bir yer yaratabileceğine inanıyorsunuz? Felaket, Cennet'te yaşadığımızın farkında olmamak değil midir sence?"

"Bir gülü yakabilirsin," dedi öğrenci meydan okurcasına.

"Şöminede hâlâ ateş var," dedi Paracelsus. "Eğer gülü ateşe atarsan, onun tükenip yok olacağına ve gerçekte ondan sadece küller kaldığına inanacaksın. Sana gülün sonsuz olduğunu ve sadece görüntüsünün değişebileceğini söylüyorum. Aslında gülü tekrar görebilmek için bir kelam etmem yeter de artardı."

"Bir kelam mı?" dedi öğrenci şaşkınlıkla. "Borular tıkalı ve imbikler toz içinde. Gülü tekrar ortaya çıkarmak için ne yapacaktın?"

Paracelsus üzgün bir ifadeyle ona baktı.

"Borular tıkalı," diye tekrarladı, "ve imbikler toz toprak içinde. Uzun süren yolculuğumun bu aşamasında farklı enstrümanlardan faydalanıyorum artık."

"Bunların ne olduğunu sormaya cesaret edemem," dedi diğeri şeytanlık ya da alçakgönüllülükle.

"Gökyüzünü ve yeryüzünü ve içinde bulunduğumuz ama işlediğimiz günahlar yüzünden bizden uzaklaşan Cennet'i yaratmak için ilahi gücün kullandığı enstrümandan bahsediyorum. Kabala'nın ilmini bize öğreten Kelam'dan bahsediyorum."

Öğrenci soğuk bir ifadeyle şöyle dedi:

"Senden bana gülün yok oluşunu ve dirilişini gösterme lütfunu istiyorum. Bunu imbiklerle ya da Söz ile yapman fark etmez benim için."

Paracelsus düşündü. Hemen sonra şöyle söyledi:

"Eğer bunu yapsaydım, gözlerini büyüleme marifetiyle ortaya çıkarılmış bir görüntü olduğunu söyleyecektin. Bu mucize sana istediğin imanı vermeyecekti. Bırak artık şu gülü."

Her zamanki kaygılı ifadesiyle genç adam ona baktı. Üstat sesini yükselterek şöyle dedi:

"Ayrıca, sen kim oluyorsun da bir üstadın evine gelip ondan mucize gerçekleştirmesini istiyorsun? Böyle bir armağanı hak edecek ne yaptın?"

Öbürü titreyerek karşılık verdi:

"Hiçbir şey yapmadığımı biliyorum. Senin gölgede yıllar boyu süreceğim çalışmalarım adına, senden külleri ve sonra tekrar gülü görmeme izin vermeni istiyorum. Başka hiçbir şey istemeyeceğim. Gözlerimin tanıklığıyla iman edeceğim."

Paracelsus'un masanın üzerine bıraktığı kanlı canlı gülü kaptığı gibi ateşin içine attı. Gülü rengi kayboldu ve geriye sadece biraz kül kaldı. Sonsuz gibi

gelen bir an boyunca, öğrenci sözcükleri ve mucizeyi bekledi.

Paracelsus'tan çıt çıkmadı. Tuhaf bir açık yüreklilikle şöyle söyledi:

"Basel'in tüm doktorları ve eczacıları, benim sahtekâr olduğumu söylüyor. Belki de doğruyu söylüyorlar. Eskiden güldü, şimdi külleri orada ve tekrar güle dönmeyecek galiba, bu besbelli."

Delikanlı utandı. Paracelsus bir şarlatan ya da bir hayalperestti ve hiç hakkı olmadığı halde kapısına gelip, meşhur sihirli güçlerinin masal olduğunu itiraf etmeye zorluyordu onu. Diz çöküp şöyle dedi:

"Affedilmez bir şekilde davrandım. Yüce Efendimizin inananlardan beklediği imana sahip değildim. Bırak küller olduğu gibi kalsın. Daha güçlü olduğumda döneceğim, öğrencin olacağım ve Yol'un sonunda gülü tekrar göreceğim."

Gerçek bir duygusallıkla konuşuyordu, ama duygusallığı ona esinleyen şey, bu kadar saygı duyulan, belki bu yüzden çok sataşılan, bu kadar tanınmış olmasına rağmen aslında bir hiç gibi görünen yaşlı üstat olmuştu. O, Johannes Grisebach, kim oluyordu da küstah ellerini uzatarak maskesinin altındaki güçsüzlüğü keşfediyordu?

Paraları orada bırakmak ona sadaka vermek gibi anlaşılabilirdi. Çıkmadan önce hepsini aldı.

Paracelsus merdivenlere kadar ona eşlik etti ve bu evde her daim hoş karşılanacağını söyledi. İkisi de bir daha görüşmeyeceklerini biliyordu. Paracelsus yalnız

kaldı. Lambayı söndürmeden ve emektar koltuğuna oturmadan önce, avucunun içindeki bir tutam külü karıştırıp alçak sesle bir kelam etti. Gül tekrar ortaya çıktı.

Mavi Kaplanlar

Blake'in ünlü bir şiirinde, kaplandan parıldayan bir ateş ve sonsuz kötülüğün bir arketipi yaratılır; ben Chesterton'ın kararını tercih ederim, kaplanı korkunç zarafetin sembolü olarak tanımlamasını. Bununla beraber, kaplanların şifresi olabilecek, o şekliyle insanların zihninde yüzyıllar boyu yer etmiş sözcükler yoktur. Kaplan her zaman bana cazip geldi. Çocukken hayvanat bahçesindeki malum kafesin önünde çok vakit harcadığımı hatırlıyorum; diğer hayvanlar umurumda olmazdı. *Jungle Books* serisi elime geçtiğinde, Shere Khan adlı kaplanın kahramanın düşmanı olması canımı sıkmişti. Geçen zaman boyunca, kaplanlara duyduğum bu garip sevgi hiç eksilmedi. Bende yaşamaya devam eden şeyler oldu; aykırı biçimde bir avcı olma hayali ve insan bedenine özgü değişimler. Kısa süre öncesine kadar bu istek, –tarih bana uzak geçmiş gibi görünüyor, ama aslında öyle değil– Lahor Üniversitesi'ndeki alışlagelmiş

görevlerle beraber, sakın sakın varlığını sürdürdü. Ben, Batı Felsefesi hocasıyım ve pazar günlerimi Spinoza'nın eserleri üzerine bir seminere adamaktayım. İskoçyalı olduğumu da eklemem gerek; belki de beni Aberdeen'den Pencap'a getiren kaplanlara duyduğum sevgiydi. Hayatımın seyrinde değişmeyen şeyler oldu, rüyalarım da hep kaplanları gördüm (şimdiyse rüyalarımı farklı şekillerde işgal ediyorlar).

Bu konulardan daha önce de bahsettim ve şimdi sanki bir yabancıya aitmiş gibi geliyor. Bununla beraber, kabullenmemi gerektirdiği için bu meseleyi bir kenara bırakıyorum.

1904 yılının sonlarına doğru, Ganj Deltası bölgesinde, mavi renkli bir kaplan türü keşfedildiğini okudum. Haber, bu keşfe dair çelişkileri ve farklı bilgileri de içeren en son telgraflarla teyit edildi. Eski aşkı, sakince durduğu yerde dirildi. Renklere ait isimlerin izlenimlerimiz sonucu yarattığı önyargılarla, bir hata olduğundan şüphelendim. İzlanda'da "Bláland" denen Etiyopya isminin, *Mavi Toprak* ve aynı zamanda *Siyahların Toprağı* anlamına geldiğini söyleyen bir yazı okuduğumu hatırladım. Buradan hareketle, mavi kaplan pekâlâ bir kara panter olabilirdi. Londra basınının haber yaptığı gümüş çizgili mavi kaplanın ne çizgileri ne de şekli hakkında ayrıntılı bir şey söylendi; haberin düzmece olduğu apaçık ortadaydı. Çizimdeki kaplanda kullandıkları mavi renk, gerçekle ilgisi olmayan, daha çok armalara özgü bir renk gibi geldi bana. Bir keresinde rüyamda, daha önce hiç

görmediğim mavi kaplanlar gördüm. Renk, ifade etmek için uygun kelimeler bulamadığım bir maviydi. Neredeyse siyaha çaldığını biliyorum, ama bu ayrıntı rengin tonunu hayal etmek için yeterli değil.

Aylar sonra bir meslektaşım, Ganj'dan oldukça uzaktaki bir köyde mavi kaplanların varlığından bahsedildiğini söyledi. Bu bilgi beni şaşırtmadı diyemem, çünkü söz konusu bölgede nadiren kaplan görüldüğünü biliyordum. Mavi kaplanı tekrar gördüm rüyamda, öyle ki yürümeye başladığında uzun gölgesi kumlu bir zemine düşüyordu. Tatil boşluğundan yararlanarak, –daha sonra açıklayacağım sebeplerden ötürü– ismini hatırlamak istemediğim söz konusu köye bir yolculuk yapma gayretine giriştim.

Yağmur mevsimi sona erdiğinde oraya vardım. Köy, yüksek olmaktan çok bana basık gibi gelen bir tepenin eteğine sığınmıştı ve sanki onu tehdit eden karanlık bir cengel tarafından çevrelenmişti. Kipling'in yazdığı herhangi bir sayfada, ki onun eserlerinde tüm Hindistan ve bir şekilde tüm yerküresinin özeti bulunduğundan, benim maceramın geçtiği ilkel köy de anlatılıyor olmalı. Sazdan kulübelere zayıf bir savunma oluşturan, kamışlardan yapılmış, sallanıp duran köprülerden ve ilerleyen su kanalından bahsetmem bile yeterli. Güneye doğru bataklıklar, çeltik tarlaları ve çamurlu bir nehrin oyduğu arazi vardı ve sonra, yine cengel uzayıp gidiyordu.

Nüfus Hindulardan oluşuyordu. Önceden tahmin etmiş olmama rağmen bu durum hoşuma gitmedi. Yahudilikten kaynaklanan inançlar arasında en zavallısı

İslam olsa da, Müslümanlarla her zaman daha iyi anlaşırdım.

Hindistan'da çoğalan insan kalabalığını hissederiz; bu köyde hızla çoğalan şeyin ise orman olduğunu gözlemledim, neredeyse evlerin içine giriyordu. Gündüzleri hava bunaltıcıydı ve geceleri serin değildi.

Köyün yaşlıları beni buyur ettiler ve gereksiz iltifatlarla dolu ilk diyaloga giriştim. Buranın sefilliğinden bahsetmişim zaten, ancak buraya gelen herkesin, onların ülkesinde eşsiz bir şeyin saklı olduğu hissine kapıldığını biliyorum. Güven vermeyen odalarını, bir o kadar tedirgin edici yiyeceklerini düşündüm ve bu yerin ününün Lahor'a kadar ulaştığını söyledim. İnsanların yüz ifadesi değişti; bir an için ahmakça davrandığımı sezinledim ve şimdi pişman olmam gerekiyordu. Onların bir sırrı olduğunu ve bu sırrı bir yabancıyla paylaşmayacaklarını anladım. Belki de Mavi Kaplan tanrı gibi gördükleri bir kavramdı ve benim küstah sözlerim, onların kutsal öğretilerine saygısızlık edecekti.

Ertesi günün sabahını bekledim. Pirinci yiyip çayımı içtikten sonra asıl konuya geldim. Çok yakınında olma rağmen olan biteni anlamadım, anlayamadım. Hepsi bana şaşkınlık ve neredeyse korku dolu gözlerle baktılar, fakat onlara niyetimin sadece vahşi hayvanın garip kürkünü ele geçirmek olduğunu söylediğimde rahatlayarak beni dinlediler. İçlerinden biri onu cengelin sınırında gördüğünü söyledi.

Gece yarısı beni uyandırdılar. Genç bir yerli, ağıldan

bir keçinin kaçtığını, onu aramaya giderken nehrin öbür yanında mavi kaplanı gördüğünü söyledi. Yeni ayın yaydığı ışığın rengi seçmek için yeterli olmadığını düşündüm, ama herkes gencin anlattıklarını onayladı ve önceleri sessiz kalan biri de onu görmüş olduğunu söyledi. Tüfeklerle çıktık ve cengelin karanlığında kaybolan, kedigillerden bir hayvan gördüm ya da gördüğümü sandım. Keçiden eser yoktu, ama keçiyi kaçırın vahşi hayvan kesinlikle benim mavi kaplan olamazdı. Hararetle, şüphesiz hiçbir şey kanıtlamayan izler gösterdiler bana.

Bunu takip eden birkaç geceden sonra, bu sahte alarmların rutinleşip sıradanlaştığını anladım. Tıpkı Daniel Defoe gibi, adamlar her durumda yeni izler icat etmekte çok becerikliydiler. Kaplan herhangi bir saatte güneydeki çeltik tarlalarında ya da kuzeye doğru karmaşıklaşan ormanda görülebiliyordu, ancak gözcülerin şüpheli bir sırayla gelmeye başladıklarını fark etmekte gecikmedim. Benim olay yerine varışım, şaşmaz bir şekilde kaplanın kaçmasından hemen sonraya denk geliyordu. Bana sürekli olarak izler ve tahrip olmuş şeyler gösteriyorlardı, ama bu izler insan yumruğuyla bile kolayca taklit edilebilirdi. Arada sırada ölü bir köpeğin varlığına şahit oldum. Ay ışığının aydınlattığı bir gecede, kaplanı çekmesi için çığırtnan niyetine keçi kullandık ve şafak sökene kadar boş yere bekledik. Başlangıçta tüm bu oyunların köyde kalmamı uzatmak için olduğunu düşündüm, böylelikle köye faydam dokunuyordu, zira köylüler bana yiyecek satıyorlar ve gündelik işlerimi

görüyorlardı. Bu varsayımı doğrulamak için, kaplanı başka bir bölgede, aşağıdaki sulak arazide arayacağımı söyledim. Hepsinin düşüncemi onaylaması beni şaşırttı. Bununla beraber, işin içinde iş olduğunu ve benden çekindiklerini hissediyordum.

Dediğim gibi, köyün eteklerine kurulduğu ormanlık tepe çok yüksek değildi; zirve bir düzlükle kesilmiş gibiydi adeta. Öte yandan, doğuya ve kuzeye doğru cengel göz alabildiğince devam ediyordu. Tepeye çıkan meyilli yol fazla engebeli olmadığından, bir gün öğleden sonra oraya tırmanmayı önerdim. Ağzımdan çıkan bu alelade sözler onları perişan etti, içlerinden biri yokuşun çok kayalık olduğunu haykırdı. En yaşlıları ciddi bir ifadeyle niyetimi gerçekleştirmemin imkânsız olduğunu söyledi. Zirve kutsal bir yerdirdi ve sihirli güçler tarafından insanlara yasaklanmıştı. Her kim ölümlü ayaklarıyla kutsal toprağı çiğnerse, oradaki ilahi gücü görme tehlikesiyle karşılaşacak ve sonunda ya kör olacak ya da delirecekti.

Israr etmedim, ama geceleyin onlar uyurken, hiç gü-rültü yapmadan sazdan kulübeden süzülüp fazla meyilli olmayan yokuşu tırmandım. Belli bir yol yoktu ve dikenli çalılar oraya varmamı geciktiriyordu.

Ay ufuktaydı. Sanki o günün önemli bir gün, belki de hayatımın en önemli günü olacağını hissetmişim gibi, her nesneyi çok büyük bir dikkatle inceledim. Yaprakların koyu, neredeyse siyaha dönen rengini bile hatırlıyorum. Gün doğuyordu ve böylesi bir ormanla kaplı ortamda tek kuş bile ötmedi.

Yirmi ya da otuz dakikalık bir tırmanıştan sonra düzlüğe ayak bastım. Eteklerindeki nefesi kesilmiş köye nazaran, dağın zirvesinin daha ferah olacağını kestirmek zor olmadı. Zirvede olmadığımı, fazla geniş olmayan ve terasa benzeyen bir düzlükte bulunduğumu anladım ve cengel yukarılara, dağın böğrüne doğru yükseliyordu. Sanki köydeki varlığım bir çeşit hapis hayatıymış gibi kendimi özgür hissettim. Köy halkının beni kandırmaya çalışmış olması umurumda bile değildi; onların küçük çocuklar olduğu duygusuna kapıldım.

Kaplana gelince... Yaşadığım sayısız başarısız girişim, merakımı ve inancımı törpülemişti, ama neredeyse mekanikleşmiş bir biçimde kaplan izlerine bakındım.

Zemin çatlaklarla dolu ve kumluktu. Çatlaklardan birinde, elbette çok derin değildi ve diğer çatlaklarla birleşiyordu, bir rengin ayırına vardım. Bu renk inanılmaz şekilde, rüyalarımda gördüğüm mavi kaplanın rengiyle aynıydı. Keşke bu rengi hiç görmemiş olsaydım. İyice dikkat kesildim. Çatlak, hepsi birbirinin aynı, dairesel, çok pürüzsüz ve çapı birkaç santimetreyi geçmeyen küçük taşlarla doluydu. Sanki oyun fişleriymiş gibi bu kadar düzgün şekilli olmaları, yapay oldukları izlenimi veriyordu.

Eğildim, elimi çatlağın içine soktum ve bir miktar taş çıkardım. Çok hafif bir titreşim hissettim. Taşları küçük bir makas ve Allahabad'ın mektubunun bulunduğu sağ cebime koydum. Bu rastlantısal iki nesne de öyküde yerini buluyor.

Kulübeye döndüğümde ceketimi çıkardım. Yatağa uzandım ve tekrar kaplanın rüyasına yattım. Yüzüme vuran güneşle uyandım. Kalktım. Küçük makas ve mektup, yuvarlak taşların baskısıyla beni rahatsız ediyordu. Cebimden bir avuç taş çıkardığımda, geride ancak iki üç tane daha kaldığını sandım. Bir çeşit gıdıklanma, çok hafif bir hareket avcumu ısıttı. Elimi açtığımda, taşların otuz ya da kırk tane kadar olduğunu gördüm. Sayılarının onu geçmediğine yemin edebilirdim. Onları masanın üzerine bıraktım ve cebimde kalan diğer taşları aradım. Hepsini bir yığın oluşturacak şekilde topladım ve teker teker saymayı denedim.

Bu basit işlemi gerçekleştirmek imkânsız bir hale geldi. Dikkatle taşlardan birine bakıyor, onu işaret ve başparmağımla ayırıyordum ve tek bir taneyken kendi kendine çoğalıyordu. Bir çok kez alınımı kontrol ederek ateşim olmadığından iyice emin oldum. Bu yakışsız mucize tekrarlanıp duruyordu. Karnımın içinde ve ayaklarımda bir ürperti hissettim, dizlerim titriyordu. Bu şekilde ne kadar zaman geçti bilmiyorum.

Onlara bakmadan tüm taşları bir araya getirdim ve hepsini pencereden dışarı attım. Tuhaf bir rahatlamayla, sayılarının böylece iyice azalmış olduğunu düşündüm. Kapıyı kapatıp kararlı bir biçimde yatağa uzandım. Uyurkenki pozisyonumu tekrar bulmaya çalıştım ve tüm bunların bir rüya olduğuna kendimi inandırmak istedim. Taşları düşünmemek ve bir şekilde zamanı doldurmak için, ağır, ısrarlı ve yüksek sesle, Ahlak Bilimi'nin sekiz

tanımını ve yedi aksiyomunu tekrar ettim. Yaptığının bana bir faydası oldu mu, bilmiyorum. Kendi kendime konuştuğumu duyduklarından korkup, içgüdüsel olarak kapıyı açtım.

Kapıda içlerinden en yaşlı olanı, Bhagwan Dass duruyordu. Onun varlığı, bir an için beni gündelik hayata geri döndürmüştü gibi geldi. Dışarı çıktık. Taşların ortadan kaybolmuş olmasını umuyordum ama orada, toprağın üstündeydiler. Artık sayılarını bilmiyordum.

Yaşlı adam önce onlara, sonra bana baktı.

"Bu taşlar buraya ait değil. Bunlar yukarıdan gelme," dedi kendisine ait olmayan bir sesle.

"Öyle," diye karşılık verdim. Meydan okur gibi bir ifadeyle, taşları yukarıdaki düzlükte bulduğumu ekledim ve hemen sonra ona açıklama yaptığım için utandım. Bhagwan Dass beni hiç umursamadan, büyülenmişçesine halde taşlara bakakaldı. Taşları toplamasını emrettim. Kımıldamadı.

Tabancamı çekip emri yüksek sesle tekrarladığımı itiraf etmek bana acı veriyor.

Bhagwan Dass şöyle kekeledi:

"Göğsümde bir kurşun, elimdeki mavi taştan daha iyidir."

"Sen bir korkaksın," dedim ona.

Sanırım ben de onun kadar dehşet içindeydim, ama gözlerimi kapattım ve sol elimle taşlardan bir avuç aldım. Tabancayı yerine koydum ve taşları açık duran diğer avcumu bıraktım. Sayıları şimdi çok daha fazlaydı.

Nedenini bilmeksizin bu gelişmelere alışmaya başlamıştım. Bhagwan Dass'ın çılgınlıkları beni taşlardan daha çok şaşırttı.

"Bunlar doğuran taşlar," diye haykırdı. "Şimdi çok fazlalar ama değişebilirler. Dolunay nasılsa bunların şekli de öyle ve bu mavi rengi sadece rüyalarda görmeye izin var. Atalarımın ataları onların gücünü anlatırken yalan söylemiyorlardı."

Tüm köy halkı etrafımızı kuşatıyordu.

Kendimi bu harika nesnelere olağanüstü sahibi gibi hissettim. Herkese hakim olan şaşkınlık karşısında taşları topluyor, havaya kaldırıyor, yere bırakıp etrafa saçıyordum ve taşların büyüdüğünü ya da çoğaldığını ya da tuhaf tuhaf azaldığını görüyordum, insanlar şaşkınlık ve dehşetin baskısıyla dövünüyorlardı. Erkekler kadınları bu mucizeye bakmamaları için zorluyordu. Kimileri kollarıyla yüzünü örtüyor, kimi gözkapaklarını sımsıkı kapatıyordu. Taşlarla oynayan mutlu bir oğlan çocuğu dışında kimse taşlara dokunmaya cesaret edemiyordu. Bir an için bu kargaşanın, mucizenin kutsallığını bozduğu hissine kapıldım. Tüm taşları mümkün olduğunca bir araya getirip tekrar kulübeye götürdüm. Bugün bile devam eden bir dizi bahtsızlığın başlangıcı olan o günün devamını unutmama yolunu seçtim belki. Doğruyu söylemek gerekirse neler olduğunu hatırlamıyorum. Günbatımına doğru, bir gün öncesini özlemle anarken, diğer tüm günlerim gibi kaplan takıntısıyla geçen hayatımda, özel bir mutluluk yaşamadığımı düşündüm. Önceleri sıradışı bir

güçle donanmış ve şimdi ise önemini kaybetmiş bu imgeye sığınmak istedim. Mavi kaplan, çok sonraları Avusturalya'da keşfedilen kara kuğu kadar zararsız bir şey gibi geldi bana.

Önceki notlarımı tekrar okuyorum ve çok büyük bir yanılığa düştüğümü anlıyorum. Bu keşfimin tarihsel sürecini, kötü bir şekilde psikolojik diye adlandıran iyi ya da kötü edebiyatın etkisinden alışkanlıklarım sayesinde uzaklaşarak, nedenini bilmeden durumu yeniden ele almak istedim. Taşların doğaya aykırı, özel karakterini araştırmak benim için daha önemli olmuştu.

Eğer bana ay yüzeyinde efsanevi tek boynuzlu atların yaşadığını söyleselerdi, bu bilgiyi ya olduğu gibi kabul eder, ya reddeder ya da üzerinde fazla kafa yormazdım, ama her hâlükârda onların varlığını hayal edebilirdim. Bundan farklı olarak, aydaki altı ya da yedi tek boynuzlu at sayısının tuhaf bir şekilde üçe inebildiğini söyleselerdi, hiç düşünmeden bunun imkânsız olduğunu ileri sürerdim. Üç artı birin dörde eşit olduğunu anlamış biri, bozuk paralar, parmaklar, dama taşları ya da kalemlerle bunun sağlamasını yapmaya çalışmaz. Toplama işlemi anlar ve kabullenir. Başka bir sayıyı akli almaz. Üç artı birin dördün bir görüntüsü söyleyen matematikçiler de vardır ki, bu ifade de zaten dört demenin bir başka yolu... Dünyadaki tüm insanlar arasında, insan mantığının temel kanunu olan bu toplama işlemiyle çelişen yegâne nesnelere keşfetme şansı bana, Alexandre Craige'ye nasip oldu.

Başlangıçta delirmiş olabileceğim korkusuyla acı çektim, daha sonraları delirmiş olmayı yeğlediğimi sanıyorum, çünkü kişisel hayal gücümün sınırları, evrendeki düzensizliğin hâkim olduğu kara noktaların ispatına aldırılmıyordu. Eğer üç artı bir, iki ya da on dört olabiliyorsa, o halde mantık denen şey bir deliliktir.

O sıralarda rüyamda taşları görme takıntısı başladı. Rüyanın her gece tekrarlanmaması durumunda, kısa sürede dehşete dönüşen bir umutsuzluk içine düşüyordum. Gördüğüm rüya aşağı yukarı aynıydı. Rüyanın başlangıcı, korkutucu sonu haber veriyordu. Helezon gibi kıvrılarak inen merdiven korkuluğu ve demirden geniş basamaklar, bir bodrum ya da bodrumlar bütünü, neredeyse kuş gagası kadar ensiz kesilmiş başka merdivenler, dökümhaneler, çilingirler, zindanlar ve bataklıklarla giderek derinleşiyordu. En dipte, çatlağında bekleyen taşlar, literatürde tanrının akıldışı yönünü simgeleyen birer Behemot ya da Leviatan olmuşlardı aynı zamanda. Sarsılarak uyanıyordum ve dönüşmeye hazır bekleyen taşlar kutusunda öylece duruyordu. Köy halkı benden farklıydı. Onların mavi kaplan lakabını taktığı taşlardaki ilahi güç bana dokunmuştu, ama aynı zamanda zirvenin kutsallığına saygısızlık ettiğim için beni suçlu görüyorlardı. Gecenin herhangi bir saatinde, günün herhangi bir saatinde, tanrılar beni cezalandırabilirdi. Bana saldırmaya ya da davranışım yüzünden beni cezalandırmaya cesaret edemediler, fakat hepsinin tehlikeli bir şekilde tanrıların kölesi gibi

davranmaya başladıklarını fark ettim. Taşlarla oynayan oğlan çocuğunu bir daha göremedim. Zehirlenmesinden ya da sırtına bir hançer yemesinden korktum. Bir sabah, şafak sökmeden köyden sıvıştım. Tüm köy halkının beni gözlediğini biliyordum ve ben gittikten sonra rahat bir nefes aldıklarını hissettim. O ilk günün sabahından sonra kimse taşları görmek istememişti.

Lahor'a döndüm. Avuç dolusu taş cebimde duruyordu. Taşların artık alıştığım tuhaf ortamı, bana aradığım huzuru getirmedi. Bu gezegende hâlâ o sefil köyün, o cengelin, sonunda düzlük olan o dikenli yokuşun, düzlükteki küçük çatlakların ve çatlaktaki taşların var olduğunu biliyordum. Rüyalarım, birbirinden farklı tüm bu şeyleri birbirine karıştırıp çoğaltıyordu. Köy taşlara, cengel bataklığa ve bataklık cengele dönüşüyordu.

Arkadaşlarımla birlikte olmaktan kaçındım. İnsan aklını için için kemiren bu gaddar büyüü onlara da gösterme eğilimimin amacına ulaşmasından korktum.

Çeşitli deneyler yaptım. Taşlardan birinin üzerine haç şeklinde bir çentik attım. Sonra onu diğer taşların içine koydum ve her ne kadar taşların sayısı artmış olsa da, bir-iki karıştırmadan sonra ortadan kaybolduğunu gördüm. Törpüyle dairesel bir yaya benzettiğim başka taşla da benzer bir deney yaptım. O taşı da aynı şekilde kaybettim. Bir matkapla taşlardan birinin ortasına delik açıp deneyi tekrarladım. Taş sonsuza değin ortadan kayboldu. Öbür gün üzerinde haç işareti olan taş, hiçlikteki konumundan geri döndü. Taşları emen ve herhangi bir

zamanda, anlaşılmaz yasalara uyarak ya da insana özgü olmayan bir muhakeme sonucu iade eden bu uzam ne kadar da gizemliydi. Başlangıçta, matematik biliminin yarattığı düzene duyulan hastalıklı ihtiyaç, doğuran bu çılgın taşların sebep olduğu matematiksel sapkınlıkta bile bir düzen aramaya sürükledi beni. Önceden kestirelemeyen değişimlerinde genelgeçer bir yasa bulmak istedim. Gecelerimi ve gündüzlerimi, taşlardaki değişimin bir istatistiğini çıkarmaya adadım.

Yöntemim şöyleydi: Gözlerimle her parçayı sayıyor sonra not ediyordum. Ardından, masanın üzerine bıraktığım taşları avuçlarımla ikiye bölüyordum. Her iki kümenin miktarını belirliyor, not alıyor ve işlemi tekrarlıyordum. Değişimlerdeki gizli fotoğraftan bir düzen çıkarma arayışım sonuç getirmedi. Ulaştığım en yüksek rakam 419, en düşüğü ise 3'tü. Tamamen kaybolmalarını beklediğim ya da bunun olmasından korktuğum bir an yaşadım. Biraz daha deneyince, diğerlerinden ayrılan tek bir taşın çoğalamadığını ve kaybolamadığını anladım.

Doğal olarak dört işlemi, toplama, çıkarma, çarpma ve bölmeyi yapmak olanaksızdı. Taşlar aritmetiğe ve olasılık hesaplarına isyan ediyordu. Kırk tane taş iki kümeye ayrıldığında sayıları dokuza düşebiliyor, dokuz taş, yine iki kümeye ayrıldığında, bu kez sayıları üç yüze ulaşıyordu. Ağırlıkları ne kadar geliyordu bilmiyorum. Bunun için bir terazi kullanmadım, ama çok hafif olduklarından ve ağırlıklarının değişmediğinden eminim. Renkleri hep o tuhaf maviydi.

Bu deneyler delilikten kurtulmama yaradı. Matematik bilimini yıkmaya doğru ilerleyen taşları yönlendirirken, pek çok kez, ilk rakamları oluşturan ve birçok dilde hesap anlamıyla geçen "cálculo" kelimesinin kökeni olan Yunan taşlarını düşündüm. Matematik bilimi, dedim kendi kendime, başlangıcını ve şimdi de sonunu taşlarda buldu. Ya Pythagoras bu taşlarla deney yapmış olsaydı...

Bir ayın sonunda, kaosun içinden çıkılmaz olduğunu anladım. Baş edilmez taşlar öylece duruyor, taşlarla beraber bendeki, onlara dokunma, o gıdıklanmayı tekrar hissetme, onları etrafa saçma, sayılarının çoğalıp azalmasını görme, tek mi yoksa çift sayıda mı olduklarını öğrenme isteği de hiç eksilmeden duruyordu. Diğer nesnelere, özellikle de onlarla ısrarla oynamaya devam eden parmaklarıma, bu özelliklerini bulaştırmalarından korkar olmuştum.

Birkaç gün boyunca kendimi, taşları düşünmek gibi kişisel bir göreve adadım, çünkü unutmamanın anlık bir mesele olduğunu ve felaketimi yeniden keşfetmemin affedilemez olacağını biliyordum.

10 Şubat gecesi uyumadım. Şafağı getiren uzun bir yürüyüşün ardından, Vezir Han Camisi'nin kapılarını ittim. Işığın renkleri ayırt etmeye henüz yetmediği bir saatti. Cami avlusunda in cin top oynuyordu. Nedenini bilmeden, ellerimi şadırvanın suyuna batırdım. Camiden içeri girdiğimde, Tanrı ve Allah kelimelerinin, sırrına erişilmez bir varlığın iki farklı ismi olduğunu düşünerek, yüksek sesle beni bu yükten kurtarmasını diledim. Hareketsiz kalıp bir karşılık gelmesini umdum.

Adımlarını duymadım, ama yakınımdan gelen bir ses şöyle dedi:

"Geldim."

Yanı başımda dilenci duruyordu. Alacakaranlıkta sarığını, ferî kaçmış gözlerini, sapsarı benzini ve gri sakalını ayırt ettim. Çok uzun boylu değildi.

Elini uzattı ve hep yaptığı gibi alçak sesle şöyle dedi:

"Bir sadaka, Fakirlerin Koruyucusu."

Üstümü aradım ve karşılık verdim:

"Hiç bozukluk yok."

"Çok var," oldu yanıtı.

Taşlar sol cebimde duruyordu. Bir tane çıkardım ve çukurlaşmış avcunun içine düşmesine izin verdim. Hiçbir ses duyulmadı.

"Hepsini bana vermelisin," dedi. "Hepsini vermeyen hiçbirini vermemiş demektir."

Anladım ve şöyle söyledim:

"Verdiğim sadakanın korkunç bir şey olduğunu bilmeni isterim."

Şöyle yanıt verdi:

"Belki de bu, benim alabileceğim tek sadakadır. Günah işledim."

Tüm taşları çukurlaştırdığı avcuna bıraktım. En ufak gürültü çıkarmadan, sanki denizin dibine düşüyorlarmış gibi düştüler avcuna.

Sonra bana şöyle dedi:

"Henüz senin sadakanın ne olduğunu bilmiyorum, ama benimki çok korkunç. Sen gündüzler ve gecelerle,

sağduyunla, yapageldiğın işlerle ve dünyayla baş başa kalıyorsun.”

Ne kör dilencinin ayak seslerini duydum ne de şafak vakti ortadan kaybolduğunu gördüm.

Yorgun Bir Adamın Ütopyası

Ona Yunanca, gerçekte var olmayan yer anlamına gelen Ütopya adını verdi.

Quevedo

Birbirinin aynı olan iki tepe yoktur, ancak dünyanın herhangi bir yerinde, düzlük aynı ve tektir. Düzlükte bir yolu takip ediyordum. Çok da önemsemeden, Oklahoma'da mı, Texas'da mı, yoksa edebiyatçıların pampa dedikleri yerde miyim acaba diye sordum kendi kendime. Sağda ya da solda diyemeyeceğim telden bir çit gördüm. Daha önceleri de yaptığım gibi, yavaşça, Emilio Orbes'in giderek belirginleşen ve büyüyen şu satırlarını tekrarlardım:

*Korkutucu sonsuz düzlüğün ortasında,
Brezilya'nın yakınlarında.*

Yol dümdüz devam etmiyordu. Yağmur başladı. İki yüz ya da üç yüz metre ileride bir evin ışığını gördüm. Alçak tavanlı, dikdörtgen ve etrafı ağaçlarla çevrili bir evdi. Neredeyse ürkütücü diyebileceğim kadar uzun boylu bir adam açtı kapıyı. Gri renk giysiler içindeydi. Birilerini beklediğini hissettim. Kapıda kilit yoktu.

Ahşap duvarlı uzun bir odaya girdik. Dümdüz tavanda, sarımtırak ışık saçan bir lamba asılıydı. Neden bilmem, masayı görünce şaşırdım. Masada çelik levha üzerine yapılmış gravür dışında ilk gördüğüm şey bir su saatiydi. Adam bana sandalyelerden birini işaret etti.

Onunla bir çok dilde konuşmaya çalıştım ama anlamadık. O konuşmaya başladığında, ağzından Latince kelimeler döküldü. Uzak geçmişte kalan lise yıllarımdaki bilgileri kafamda birleştirerek diyaloga hazırlandım.

"Elbiselerine bakarak başka bir yüzyıldan geldiğini söyleyebilirim. Lisanların çeşitliliği halkların ve hatta savaşların çeşitlenmesine yarıyordu; dünya artık Latinceye döndü. Bazıları Fransızca, Limoges lehçesi ve Papiamentto gibi dillerle tekrar bozulacağından korkuyor, ancak yakın gelecekte böyle bir tehlike görmüyorum. Hem ayrıca ne eskiden olan, ne de gelecekte olacaklar beni ilgilen-diriyor."

Hiçbir şey söylemedim ve o şöyle devam etti:

"Yemekte bana eşlik etmek istemez misin? Evde hiç kimse yok."

Bendeki huzursuzluğu fark ettiğini anladım ve olumlu cevap verdim.

Yanlara açılan kapıları ve sonunda içindeki her şeyin metalden yapıldığı bir mutfağa çıkan koridoru geçtik. Bir tepside akşam yemeğimiz, geri döndük: Mısır koçanlarıyla dolu kâseler, bir salkım üzüm, tadı inciri çağrıştıran ve hiç bilmediğim bir meyveyle büyük bir testi su. Sanırım ekmek yoktu. Ev sahibimin yüz hatları çok keskindi ve gözlerinde eşsiz bir ifade vardı. Bir daha asla görme-yeceğim bu ciddi ve solgun yüzü hiç unutamayacağım. Konuşurken el kol hareketleri yapmıyordu. Latince konuşma zorunluluğu beni rahatsız ediyordu ama sonunda şöyle dedim:

“Böyle aniden ortaya çıkışım seni şaşırtmadı mı?”

“Hayır” diye karşılık verdi. “Böyle ziyaretler her yüz yılda bir tekrarlanır. Uzun sürmezler, en geç yarın evinde olursun.”

Sesindeki kararlı ton beni ikna etmişti. Kendimi tanıtmam gerektiğini akıl ettim:

“Ben Eudoro Acevedo. 1897 yılında Buenos Aires kentinde dünyaya geldim. Artık yetmiş yaşımı doldurdum. İngiliz ve Amerikan edebiyatı profesörü ve fantastik öyküler yazarıyım.”

“Hiç canım sıkılmadan iki fantastik eser okuduğumu hatırlıyorum,” diye cevap verdi. “*Kaptan Lemuel Gulliver’in Seyahatleri*, ki pek çokları bu eserin gerçekçi olduğunu düşünüyor, diğeri de *Tarımsal Özet*. Ama olmuş bitmiş şeylerden konuşmayalım. Geçmişte olanlar artık kimseyi ilgilendirmiyor. Tarih, buluşlar ve akıl yürütmek için kullanılan basit bir çıkış noktası. Okullarda bize

şüphe etmeyi ve unutma sanatını öğretiyorlar. Özellikle de unutmanın kişisel ve yerel şeklini. Kesintisiz ilerleyen zaman içinde yaşıyoruz, ancak sonsuzluk kisvesi altında yaşamak için hazırlanıyoruz. Geçmişten geriye sadece, bu üslubun unutmaya eğilimli olduğu isimler kalıyor. Gereksiz sıkıntılardan kaçmıyoruz. Ne kronoloji ne de tarih var artık. Ayrıca istatistikler de yok. İsmimin Eudoro olduğunu söyledin; sana ismimin ne olduğunu söyleyemem çünkü ben herhangi biriyim.”

“Peki babanın ismi neydi?”

“İsmi yoktu.”

Duvarlardan birinde kitap rafı gördüm. Rasgele bir cilt alıp açtım, harfler açık seçik, anlaşılmaz bir dille ve elle yazılmışlardı. Köşeli satırlar bana eski İskandinav alfabesini hatırlattı, bununla beraber bu yazı biçimi sadece önsözde kullanılmıştı. Gelecekteki insanların sadece uzun boylu değil, aynı zamanda daha becerikli olduğunu düşündüm. İçgüdüsel olarak adamın uzun ve ince parmaklarına kaydı gözlerim.

O şöyle söyledi:

“Şimdi, daha önce hiç görmediğin bir şey göreceksin.”

Dikkatli bir şekilde, More’un, 1518 yılında Basel’de basılmış *Ütopya* adlı eserinin, cildi ve bazı sayfaları eksik bir kopyasını uzattı.

Biraz ukalaca şöyle dedim:

“Bu basılı bir kitap. Bu kadar eski ve değerli olmasa da, evimde buna benzer iki binden fazla kitap var.”

Yüksek sesle başlığını okudum.

Adam güldü.

"Kimse iki bin kitap okuyamaz. Yaşadığım dört yüz yıl boyunca on beşi geçemedim. Ayrıca asıl mesele okumak değil, yeniden okumak. Matbaa denen şey, ki artık ortadan kalktı, insanoğlunun en berbat icadıydı, gereksiz metinleri baş döndürücü bir miktara kadar çoğaltma heveslisi..."

"Dün düşünürken bana ilginç gelen şey," diye başladım söze, "her akşam ve her sabah meydana gelen olaylarla ilgilenmemenin bir ayıp olarak görülmesiydi. İngiltere, Brezilya, Kongo, İsviçre, Ortak Pazar gibi kolektif renklerle doluydu gezegen. Hiç kimse bu platonik oluşumların tarihini bilmezken, en son düzenlenen eğitimciler kongresindeki en gereksiz ayrıntılar, kopmak üzere olan ilişkiler ve artık türümüzün özelliği haline gelen tedbirli belirsizlik anlayışıyla sekreterlerin sekreterleri tarafından kaleme alınıp başkan yardımcıları tarafından gönderilen mesajlar gayet iyi takip ediliyordu.

Tüm bunlar unutmak için okunuyordu, çünkü sadece birkaç saat sonra, diğer saçmalıklar bunların üstünü örtecekti. Diğerleri arasında en kamusal olanı, şüphesiz politikacıların göreviydi. Her zaman uzun ve gürültülü araçlarla seyahat eden, motorlu eskortlar, askerlerle çevrili ve çırpınan fotoğrafçıların yolunu beklediği bir büyükelçi ya da bir bakan, sanki hastaneye götürülen bir yaralı gibiydi. Annem sık sık, sanki bunların ayaklarını kesmişler derdi. Basılı metin ve görüntüler gerçek

nesnelere daha gerçekti. 'Varolmak resmedilmektir' anlayışı, eşi benzeri olmayan dünya anlayışımızın başı, ortası ve sonunu teşkil etmekteydi. Dün insanların çok saf olduklarını fark ettim; herhangi bir malın iyi olduğunu düşünmelerinin sebebi, bizzat malı üretenlerin o malın iyi olduğunu iddia edip bunu tekrar tekrar söylemesiydi. Her ne kadar daha fazla para sahibi olmanın daha fazla mutluluk ve huzur anlamına gelmediği herkes tarafından bilinse de, sürekli hırsızlıklar oluyordu."

"Para mı?" diye tekrarladı. "Artık kimse acı vermesi anlamsız olan fakirlikten ya da bayağılığın en rahatsız edici şekli olan zenginlikten mustarip değil. Herkes bir işle meşgul."

"Tıpkı hahamlar gibi" dedim.

Dediğimi anlamamıştı ve konuşmaya devam etti. "Artık şehirler de yok. Keşfetme imkânı bulduğum Bahia Blanca Harabeleri'ni hesaba katarsak, tamamen ortadan kalkmadıkları da bir gerçek. Artık mülkiyet yok, miras bırakmak yok. Bir adam yüz yaşına geldiğinde, kendisiyle ve yalnızlığıyla yüzleşmeye hazır demektir. Artık bir çocuk dünyaya getirmiştir."

"Bir çocuk mu?" diye sordum.

"Evet. Sadece bir tane. İnsan türünü gereğinden fazla çoğaltmak için sebep yok. Bazıları, evrenin bilincinde olması için, insanoğlunun tanrısal bir organ diye yaratıldığını düşünüyor, ancak hiç kimse kesinkes böyle bir tanrısallığın varolup olmadığını söyleyemez. Sanırım şu sıralarda, dünyadaki tüm insanların tedrici ve eşzamanlı

intiharının avantajları ve dezavantajları tartışılıyor. Ama biz konumuza dönelim.”

Bunu onayladım.

“Yüz yaşını dolduran birey, aşktan ve dostluktan vazgeçebilir. Kötülükler ve ölüm artık onu tehdit edemez. Bir sanat icra eder, örneğin felsefeyle, matematikle ilgilenir ya da tek kişilik satranç oynar. İstedığı zaman da kendini öldürür. Hayatının sahibi olan insan, ölümüne de sahip çıkmalıdır.”

“Bu bir alıntı mıydı?” diye sordum.

“Kesinlikle. Artık bize alıntılardan başka şey kalmadı. Dil de bir alıntılar sistemidir.”

“Peki benim çağımın büyük macerası olan uzay yolculukları?” diye sordum.

“Kesinlikle hayranlık uyandırıcı bu yer değiştirme eyleminden yüzyıllar önce vazgeçtik.”

Gülümseyerek ekledi:

“Ayrıca tüm yolculuklar bir çeşit uzay yolculuğudur. Bir gezegenden diğerine gitmek, karşıdaki çiftliğe gitmekten farklı değil. Siz bu odaya girdiğinizde bir uzay yolculuğu gerçekleştiriyordunuz.”

“Evet öyle,” dedim. “Aynı zamanda kimyasal maddeler ve zoolojide bahsi geçen yaratıklar da var.”

Adam şimdi bana arkasını dönmüş, pencereden dışarı bakıyordu. Dışarıdaki düzlük, sessiz kar ve ay ışığı altında bembeyazdı.

Cesaretimi toplayıp şöyle sordum:

“Hâlâ müzeler ve kütüphaneler var mı?”

"Hayır. Dünü unutmak istiyoruz, sadece ağıt yakmak için geçmişî hatırlıyoruz. Artık ne anma törenleri, ne yüzüncü yıl dönümleri ne de ölmüş insan portreleri var. Her birey gereksindiğı bilimleri ve sanatı kendi kendine üretiyor."

"Şu halde herkes kendi kendisinin Bernard Shaw' u, Brahms' ı, Turner' ı oluyor demek."

İsimler onda bir şey çağrıştırmadı ve devam etti:

"Diğer tüm evlere benzeyen bu evi ben inşa ettim. Mobilyaları ve gördüğün alet edevatı ben işledim. Yüzlerini hiç görmediğim başka insanlara ait olacak tarlada kendim çalıştım. Sana bazı şeyler gösterebilirim."

Bitişikteki odaya kadar onu takip ettim. Yine dümdüz tavandan sarkan ve diğerinin aynısı olan lambayı yaktı. Bir köşede, üzerinde iki üç teli kalmış bir arp gördüm. Duvarlarda dikdörtgen kumaş parçaları vardı ve bunlarda sarı rengin tonları hakimdi. Hepsi tek bir elden çıkmış gibi durmuyordu.

"İşte benim eserim," diye buyurdu.

Kumaş parçalarını inceledim ve içinde sonsuzluktan bir parça barındıran, günbatımını resmeden ya da ona atıfta bulunan en küçük kumaş parçasının önünde durdum.

"Eğer hoşuna gittiyse, gelecekteki bir dosttan hatıra olarak onu götürebilirsin," dedi sakın bir tavırla.

Tam o esnada kapının çalındığı duyuldu.

Uzun boylu üç ya da dört adamla bir kadın içeri girdiler.

İlk olarak ev sahibim kadınla konuştu.

"Bu gece gelmemelik etmeyeceğini biliyordum. Nils'i gördün mü?"

"Akşamdan akşama görüyorum. Kendini tamamen resme adanmış, devam ediyor."

"Umalım da babasından daha şanslı olsun."

El yazmaları, tablolar, mobilyalar, araç gereçler; evde hiçbir şey bırakmadık. Kadın da erkekler kadar çalıştı. Onlara yardım etmeme neredeyse hiç izin vermeyen zayıflığımdan utanmıştım. Kollarımız eşyalarla yüklü, çıktık ve kimse açık kalan kapıyı kapatmadı. Evin iki dağ arasında olduğunu fark ettim.

On beş dakika yürüdüktan sonra sola saptık. Uzaklarda, yolun sonunda, kubbeye taçlanmış bir çeşit kulenin ayırına vardım.

"Orası krematoryum" dedi içlerinden biri. "Ölüm hücresi binanın içinde. Sanırım ismi Gustavo Adolfo Hitler olan bir hayırsever icat etmiş."

Artık boyu beni şaşırtmayan bina görevlisi parmaklıkları kapıyı açtı. Adam birkaç kelime söyledi. İçeriye girmeden önce bir el hareketiyle veda etti.

"Kar yağmaya devam edecek," diye bildirdi kadın.

Bugün için gezegenin dört bir yanına dağılmış durumdaki malzemeye, binlerce yıl sonra herhangi biri tarafından boyanacak kumaş parçasını, Mejico Sokağı'ndaki yazıhanemde saklıyorum.

Borges: O|duğu Gibi

María Esther Vázquez'ın Söyleşisi

İlk yıllar

M.E.V. Edebiyatla ilk karşılaşmanız nasıl oldu?

J.L.B. Sanırım ilk okuduğum kitap Grimm'in masallarının İngilizce versiyonuydu. Kitabı hatırlar gibiyim ama bundan önce başka kitaplar da olmuş olabilir, çünkü ben, kolej ya da üniversiteden çok, önce babamın kütüphanesinde eğitim aldım. Incil'i ezbere bilen İngiliz büyükannemden de bahsetmem gerekir. Evde dinlediğim dizeler sayesinde edebiyata Aziz Ruh'un yolundan giriş yapmış oldum. Annem de Stanislav del Campo'nun *Faust'*unu ezbere bilirdi.¹

M.E.V. Grimm'i okurken kaç yaşlarındaydınız?

J.L.B. Çok küçük olmalıyım. Okuma yazma bilmediğim dönemden hiç hatıram yok. Ama psikologların söylediklerine göre –ki onlar da yanılabilirler– hafıza ancak

dört yaşından sonra oluşuyormuş. Tarihini tam olarak kesinleştiremesem de ben bu dönemde okuma yazma bildiğimi biliyorum.

M.E.V. Çift dilli miydiniz?

J.L.B. Evet. Ev içinde İngiliz olan büyükannem İngilizce, ailenin kalanı da İspanyolca konuşurdu. Annemin annesi Leonor Acevedo Suárez'le bir biçimde, babamın annesi Frances Haslam Arnett'le başka bir biçimde konuşmak zorunda olduğumu ve bu iki konuşma biçiminin birbirinin yerini almadığını biliyordum. Zaman içinde, bir torunun büyükanneleriyle başladığı bu iki konuşma biçimine Kastilya İspanyolcası ve İngilizce dendiğini fark ettim. Fiilleri kullanan, onları çeken, gramer biçimlerini bilen, söylemin çeşitli kısımlarını kullanan bütün çocukların başardığı ve ancak çok sonraları adına gramer dendiğini öğrendikleri şey budur işte. Her iki dilde de okurdum ama sanırım daha çok İngilizcede, çünkü babamın kütüphanesi İngilizceydi. Evde Garnier'in yayıma hazırladığı bir *Don Kişot* baskısı olduğunu hatırlıyorum. Bu cilt yolculuklarımız sırasında kayboldu. Ben de bir kitabın ilk baskısının değil de okunduğu baskısının en doğru baskı olduğu inancıyla 1927'de başka bir kopya satın aldım. Üzerinde altın damga olan ciltli bir kitaptı; hâlâ sakladığım güzel bir kitaptır, çünkü diğer *Don Kişot*'lar bana biraz sahte geliyor.

İlk okumalarımдан bahsedersen, oldukça faydalı ve merak uyandıran bir diziden çok sayıda kitap okudum:

Biblioteca de la Nación.² Art nouveau tarzında kitap kapakları vardı. Yayımladıkları ilk kitap, tahmin edilebileceği üzere, Mitre'nin *Historia de San Martín*'iydi; ardından *Don Kişot* ve çağdaş sayılabilecek bir eser geldi: Wells'in *Ay'da İlk İnsanlar*'ı. Yazar hakları diye bir şey söz konusu değildi; kitaplar hemencecik çevrilir, basılır, yazar da herhangi bir yüzde almazdı. Çoğu zaman daha iyisini yapmak adına, diyelim ki kitap yirmi bölüme ayrılmış olsun, kitabı yirmi ayrı çevirmene verirlerdi. Her biri kendi bölümünü çevirirdi (kitabın yayımlanmasını hızlandırma niyetiyle); bu yüzden bir bölümde ismi Guillermo olan bir karakter başka bir bölümde William ya da Wilhelm diye adlandırılabilirdi. Bu dizi kapsamında Quevedo'nun eserleri, Martel'in *La Bolsa*'sı, Mármol'un *Amalia*'sı,³ Sarmiento'nun *Facundo*'su, çok okunan çağdaş bir yazar olan Conan Doyle'un *Sarı Odanın Sırrı* adlı kitabı yayımlandı. İngilizceden mi yoksa İspanyolcadan mı olduğunu bilemesem de, Poe'nun hikâyelerini, Dumas'nın ve Sir Walter Scott'ın romanlarını, Jorge Isaacs'ın *Maria*'sını ve İspanyol klasiklerini küçüklüğümde okuduğumu hatırlıyorum.

Avrupa'daki ergenlik yılları

M.E.Y. Lisenin tamamını İsviçre'de mi okudunuz?

J.L.B. Evet, bu benim için çok büyük bir avantaj oldu çünkü iyi bir Latinceciydim; Guicherat'ın *Gradus ad Parnassum*'unun yardımıyla Latince dizeleri bir araya getirmeyi bile başarabilmiştim. Kısa ve uzun hecelerin bir şeması vardı bende ama hiçbir zaman tek bir Latince dizeyi bile okuyamadım, çünkü uzun ve kısa heceleri vurgulamayı bilmiyordum.

M.E.V. Heceleri ölçmek?

J.L.B. Evet, ölçmek. O zamanlar bu mekanik sistemle yapabilesem de bugün bile heceleri ölçme kapasitesine sahip değilim. Kafiyeleleri anlamadan kafiyeleli dize yazmak gibi bir şeydi. Latince Seneca ve Tacitus'u okuyordum.

M.E.V. Duyduğuma göre Latineden birkaç sınav vermişsiniz...

J.L.B. Hayır hayır, yok artık! Siz beni Heidelberg Üniversitesi'nden tek kelime Almanca bilmeden mezun olan İngiliz büyük büyükbabamla karıştırıyorsunuz; o tüm sınavlarını Latineden vermiş. Şüphem o ki, artık profesörler bu dilde sınav yapacak seviyede değiller; belki de şimdi olsa, cahillikleri açığa çıkmasın diye sınava giren herkesi geçirirlerdi. O zamanlar halk hâlâ Latince konuşurdu. Bir arkadaşımın, Ibarra'nın babası oğlunun öğle ve akşam yemeklerinde Latince konuşmasını zorunlu tutardı.

M.E.V. Okul arkadaşlarınızın size bilmediğiniz bir dersin sınavını vermeniz konusunda yardım ettiğini anlatmıştınız bana.

J.L.B. Zooloji mi yoksa botanik miydi, bilmiyorum; ikisi de asla ilgimi çekmedi. Tüm sınavlarımı vermiştim ve bir dil daha öğrenmem gerekiyordu, çünkü Fransızca bilmiyordum. Annem bilirdi ama evde İngilizce öğretilmişti zira o dönemde İngilizcenin bir farklılığı vardı. Şimdi o kayboldu ve İngilizce kabalaştı, sıradanlaştı. Artık İngilizceyi layıkıyla konuşan var mıdır, bilmiyorum... Neyse, biri hariç tüm sınavlarımı vermiştim. Arkadaşlarım, profesörden benim tüm derslerin yanında başka bir dili de öğrenmek zorunda kaldığımı hesaba katmasını rica etmişler. Böylece beni ikinci senemde geçirdiler.

M.E.V. Kaç yaşındaydınız?

J.L.B. On iki ya da on üç. Arkadaşlarıma teşekkür etmek istediğimde, çünkü hepsinin imzaladığı mektubu görmüştüm, bana bu işle ilgileri olmadığını, bunun tamamıyla profesörün kararı olduğunu söylediler. Bunu, teşekkürün yaratacağı sıkıntıyı engellemek için yaptılar sanırım ya da belki, İsviçrelilerin ketumluğu düşünülürse, sadece muhabbeti uzatmamak için. İsviçre'den çok güzel hatıralarım var.

M.E.V. Orada kaç sene yaşadınız?

J.L.B. Birinci Dünya Savaşı döneminin tümünde. İsviçre'nin 250.000 ya da 300.000 insanı sınırlarını savunmak için harekete geçirdiğini hatırlıyorum. Kışlaya giden askerleri görmüştüm; ceketlerini ilikliyorlardı, ellerinde de silahları vardı çünkü üniforma ve silahlar evlerde tutulurdu. İsviçre ordusunun yalnızca üç albayı vardı ve onlardan birini savaş süresince generalliğe terfi ettirme kararı aldılar. Bir komşumuz, Albay Odeou, maaşı artmadan general olmayı kabul etti.

M.E.V. Bu sürede Almanca biliyor muydunuz?

J.L.B. Hayır. Bu dili kendi isteğimle, savaşın son yılında öğrendim. 17 yaşındaydım. Carlyle'a borçlu olduğum Almanya kültü ve Schopenhauer'in *İsteme ve Tasarım olarak Dünya'sını* orijinalinden okuma arzusu. Akşamları

dışarı çıkılamazdı çünkü savaşın son yılında, casusluk korkusuyla polis çok sayıda önlem almıştı. Ben de Heine'nin *Şarkılar Kitabı*'nı alıp, bir Almanca-İngilizce sözlük yardımıyla okumaya başladım. Heine'nin kelime dağarcığı, ilk eserlerinde kasten basit tutulmuştu. Anladım ki, bir kez *Nachtigall*, *Herz*, *Liebe*, *Nacht*, *Trauer*, *Geliebte* gibi kelimeleri öğrenince, okumaya sözlüğü bırakıp devam edebilecek ve bu yolu izleyerek Heine'nin dizelelerinin mükemmel diline hâkim olabilecektim. Birkaç ay sonra tamamıyla sözlüksüz okuyabiliyordum.

M.E.Y. Schopenhauer'i okuyabiliyor muydunuz?

J.L.B. Hayır, hemen değil. Çünkü Alıncayı felsefe okumak için çalışanların yaptığı hatayı ben de yaptım ve okumaya *Saf Aklın Eleştirisi*'yle devam ettim; ki bu kitap, Almanların bile tek kelimesini anlamayıp, kafaları karışık bir şekilde bırakmak zorunda kaldıkları bir eserdir. De Quincey'nin, Almanların bir cümleyi bir bavul gibi düşündüklerini söylediğini hatırlıyorum. İnsanın uzun bir yolculukta beraberinde taşımak zorunda olduğu kocaman bir bavul. Bu bavulun ya da cümlelerin içine sokabildiğin her şeyi koyarsın, parantez ve tirelerle düzenlenmiştir ve içerideki şekilsiz canavar oradan dışarıya çıkamaz. Ama neyse ki bu tasvir diğer Alman yazarlar için değil de, sadece Kant'ın düzyazıları için geçerli; aksi takdirde hiçbiri okunabilir olmazdı. Alıncada çok okudum, her şeyden çok da ekspresyonist şiirleri, çünkü ilk dünya savaşı

süresince Alman ekspresyonizmi o dönemin bütün "-izm"lerinden, Pound'un imajcılığında, İtalyan fütürizminden, Fransız kübizminden ya da bir sonraki dönemin İspanyol ya da Hispano-Amerikan aşırıcılığında çok daha önemliydi. Çok zengin bir hareketti çünkü sadece teknikten ibaret değildi. Ekspresyonistler daha çok insanlar arasındaki kardeşlikle, sınırların kalkmasıyla, mistizmle ve düşüncenin aktarılmasıyla ilgileniyorlardı ve tüm bu sihir *Planète* dergisinden yayılıyordu: kişilik bölünmesi, dördüncü boyut... Alman dili şiir için idealdir. Şu aralar çok ilgimi çeken eski İskandinav dili hariç tüm dillerden daha güzel olduğunu söyleyebilirim. Ama eski İskandinav dili Almanca gibi gelişmemiştir. Belki Anglosakson dili böyle bir gelişme kaydedebilirdi fakat Norman istilası dilin karakterini değiştirdi. Gene de geriye birleşik kelimeler oluşturabilme kapasitesi kaldı. Kimi farklarla beraber İngilizcede de birleşik kelimeler yaratılabilir; Joyce bunu mükemmel bir biçimde yaptı ama sonuç her zaman biraz daha yüzeysel oluyor. Almanlar ise daha önce hiç kullanılmamış, spontane bir birleşik kelime icat edebiliyorlar. İngilizcede sonuç daha biçimci ve sözcüğün kötü anlamıyla, tırnak içinde "edebi" oluyor. Yıllar sonra Buenos Aires'te İtalyanca çalıştım. Konuşamıyorum ya da konuşulduğunda anlamıyorum fakat gördüğümde okuyabiliyorum. İtalyancayı da aynı biçimde, *İlahi Komedi* aracılığıyla çalıştım. Araf'a geldiğimde, Vergilius bana daha anlaşılır gelmeye başladığında okumaya devam edebileceğimi düşündüm; her sözcüğü anlamasam da

cümlelerin bütününü anlıyordum. Diğer taraftan, İtalyanlar, kendi klasiklerinin diğer dillerdeki baskılarına göre çok daha iyi baskılarına sahiptiler. Örneğin Shakespeare'in farklı baskılarını kullanan bir İngiliz edebiyatı profesörü gibi farklı baskılardan yararlanma alışkanlığım vardı; ki bu yorumlar Momigliano'nun ya da daha eski yazarlardan Scartazzini, Cassini ya da Barbi'nin *İlahi Komedy*a yorumlarıyla kıyaslandığında çok zayıf kalıyorlardı. Çünkü İtalyan baskıları, her dizeyi sadece tarihsel ya da teolojik bakış açısıyla değil, aynı zamanda edebi bakış açısıyla da yorumlarlar. Momigliano, örneğin, dizelerin müziğini, hecelerini tekrarlarını, vurguların yerleşimini analiz eder. O yüzden, İtalyancayı anlamasan da (İtalyanca farklıdır çünkü, tıpkı İspanyolca gibi köken olarak Latincenin diyalekti değildir), yorum yardımıyla anlarsın. Bunun bir dili çalışırken en iyi yöntem olduğunu düşünüyorum: İçeriklerden faydalanmak. Spencer, gramerin öğretilen en son şey olduğunu söylerdi çünkü önemli olan dilin felsefesidir. Bir çocuk ana dilini sıfatların, isimlerin ya da zamirlerin tanımlarıyla öğrenmez, tıpkı akciğerlerin şeklini çalışırken nefes almayı öğrenmediği gibi. Dante'yi okudum, ardından Ariosto'yu ve de modernleri.

M.E.V. Hangilerini?

J.L.B. Örnek vermek gerekirse Croce, Gentile (bana her zaman biraz problemleri gelmiştir), ardından da Ungaretti gibi şairleri. Genelde –burada çıkarlarımın tersi

yönünde konuşuyorum– yakın diller söz konusu olduğunda, içerik çevrilmek zorunda değildir. Örneğin ben Portekizce bilmiyorum ama Eça de Queirós'u okudum. Bir cümleyi anlamadığımda o cümleyi yüksek sesle okurdum ve müziği bende bir duygu uyandırırды.

M.E.V. Ama herkeste bu yetenek yok...

J.L.B. De Quincey biraz da abartarak, herkes Incil'i bildiği için, özellikle de Protestan ülkelerde, bir dili çalışmanın en iyi yolunun Incil vasıtasıyla olacağını söylerdi. Londra'dan Edinburgh'a ağır ve zorlu bir yolculuk yapmış. Yolda İsveççe bir Incil okuyormuş ve Iskoç şehrine vardığında artık İsveççenin bilincine sahipmiş. Ama ben bunun gerçek bir anıdan ziyade aşırı afyon kullanımından kaynaklanan bir hikâye olduğuna inanıyorum. O kesinlikle sıradışı bir adamdı ama tüm bunların toplamı, bana öyle geliyor ki...

M.E.V. Çok uzun zaman olmadı *The Spanish Military Nun*'u okuyalı...

J.L.B. Ah! Ne garip! Siz Tucumán'dan⁴ bahsediyorsunuz.

M.E.V. Kadın kahramanın kişiliğinde bir türü bütünüyle değiştirmiş...

J.L.B. Yararlandığı tarihi olgular onun için yalnızca hareket noktasıydı. O gerçek bir tarihçi değildi. Her şeyi uydururdu. Çok az belge tuttuğundan şüpheleniyorum. Sibirya cehennemi üzerine muhteşem bir hikâye yazmıştı. Sanırım on iki satırlık bir Rus metninin Almanca çevirisi üzerine inşa edilmişti. De Quincey'nin yetmiş muhteşem sayfada anlattığı her şey bu metinde söylenmiyordu.

Yaratıcı bir hafızaya sahip olmak iyi bir şeydir. Tarihçiler ne buna ne de ona sahipler. Onların sadece tabloları var.

M.E.V. Ama siz de tarihçilik yapıyorsunuz ya da fantezi eserler yazıyorsunuz, yanlış mı?

J.L.B. Şu an *Facundo*'ya⁵ bir önsöz yazmaktayım ve dediğim o ki, *Facundo* gerçekte Sarmiento'nun yarattığı veya hayal ettiği bir kişilik. O yüzden, *Facundo*'yu okuduktan sonra, başka tarihçilerin yazdığı, hiç şüphesiz çok daha otantik, Quiroga biyografileri ilgimi çekmez oldu. Shakespeare'inkiyle kıyaslandığında Sakson gramerinin Hamlet'inde bizim için önemli olan nedir? Büyük ihtimalle her ikisi de gerçekdışı, ama bir tanesi çok daha canlı ve karmaşık bir biçimde gerçekdışı.

M.E.V. Buenos Aires'e döndüğünüzde kaç yaşındaydınız?

J.L.B. Yirmi ya da yirmi bir. Önce üç sene İspanya'da kaldım, sonra da Portekiz'de, iki amacımdan bir tanesi

akrabalarımı ziyaret etmekte. Telefon defterine baktım ama bir sürü Borges vardı. Beş sayfa akraba. Beş sayfa dolusu insana, "Affedersiniz, acaba ailenizde 18. yüzyıl sonunda ya da 19. yüzyıl başında Brezilya'ya gitmek için gemiye binmiş, Borges de Ramallo adında bir yüzbaşı bulunmuş mu?" diye sormak için telefon edemedim. Dahası Camoens'in onunla düelloya tutuşmuş Borges adında bir düşmanı olduğunu öğrendim.

M.E.V. Umarız sizin akrabalarınızdan biri değildir...

J.L.B. Mümkün, çünkü geçmişte neler olduğunu görmedim ama geçmişte olanları değiştirmek çok kolaydır.

M.E.V. İspanya'daki, yirmi yaşındaki Borges'i bugün nasıl görüyorsunuz?

J.L.B. O zamanlar Rafael Cansinos Assens adında, neredeyse tamamıyla unutulmuş İspanyol bir yazara hayrandım. Ve o zaman da, şimdiki gibi büyük bir edebi coşum ve de artık sahip olmadığım metaforlara olan inancım vardı. Metaforun şiirin temeli olduğu aklıma nereden geldi, bilmiyorum (aynı şey Lugones'in⁶ de başına gelmişti). Bu teorinin yanlışlığını kanıtlamak için metafordan yoksun tek bir güzel dize yeterli olurdu – dili oluşturan kaçınılmaz metaforlar haricinde bu dizeyi bulmak hiç de zor değildir. Dahası, bütün ülkelerin, neredeyse hiç metafor içermeyen halk şiirlerinden örneklere

sahibiz. Metafor, yalnızca yüksek edebiyatta şiirin temel unsurudur. Şiir metaforla başlamaz; ilkelerin gerçek duyguyla figüratif duygu arasındaki farkı görebildiklerinden şüpheliyim. Bir defasında, Thor'un gök gürültüsü tanrısı olduğu düşünülduğünde bu fikrin bile yeteri kadar karmaşık olduğunu yazmıştım. Olasılıkla Thor hem gürültü hem de kutsallıktı, biri diğerinden ayırt edilemiyordu. İlkelerin çocuklar gibi olduklarını düşünüyorum, rüyayla uyanıklığı birbirlerinden ayırt edebildiklerini sanmıyorum. Torunum (torunları düşünmek bir yaşlılık belirtisi) bana bir rüyasını anlattı. Bir leopar olmuş, ormanda dolaşmış, dolaşırken kendini ağaçtan yapılmış beyaz bir evin önünde bulmuş. Kapı açılmış ve içeriden ben çıkmışım. Ardından çocuk bana şunu sordu: "Söylesene, o evde bize ne yapıyordun?" Gerçekle rüyayı ayırt edemediği görülüyor.

Eserlerinin incelemeesi

M.E.V. İlk üç kitabınızdan –*Fervor de Buenos Aires, Cuaderno San Martin* ve *Luna de Enfrente*– en çok hangisi sizi tatmin etti?

J.L.B. İlki: *Fervor de Buenos Aires*, çünkü onu satır aralarından bile tanıyabilirim hâlâ. Öte yandan, *Cuaderno San Martin*'deki birkaç bölüm dışında diğer iki kitap bugün bana yabancı gibi geliyor. Mesela *La Noche Que En El Sur Lo Velaron* birkaç düzeltme okumasıyla bugün bile altına imza atacağım bir şiirdir. *Luna de Enfrente*'ye gelirsek, o yazmış olmak için yazılmış bir kitaptır. Bu da bir yazar için motivasyonların en kötüsüdür. Kitaplar tek başına, yazarın kendisi için yazılmalıdır. Ama benim durumumda olaylar şöyle gelişti: Evar Méndez⁷ bana kitaplarımdan birini yayımlamak istediğini söyledi. Piantanida adında bir tipograf tanıyormuş, çok iyi bir kitap olacakmış, şiirin temel unsurunun metafor olduğu teorisinin

gerçekleşmiş hali olmalıymış, vesaire. Bu kitabı yazdım ve büyük bir hata daha yaptım. Düşünüyorum da, ben bir Arjantinliydim ve kendimi gizlemek için hiçbir neden yoktu. Ama *Soruşturmalar*'da 17. yüzyıl büyük İspanyol yazarını maskeleyişim gibi, bu kitapta da o Arjantinli'yi maskeleydim ve her ikisinde de çuvalladım. Bugün için bu üç kitaptan, onu da birçok defa değiştirmiş olsam da, yalnız bir tanesine karşı iyi duygular besliyorum. Ama artık başka bir şey eklemiyorum ve ilk baskıda beceriksizliğim yüzünden söyleyemediklerimi artık az ya da çok daha etkili şekilde söyleyebiliyorum.

M.E.V. Sonraki kitaplarınız için ne düşünüyorsunuz?

J.L.B. Arkadaşlar bana hikâyelerimin şiirlerimden daha iyi olduğunu, şiir konusunda sadece davetsiz bir misafir olduğumu söylüyorlar. Dize yazmak zorunda değilmişim ama yazdığım dizeler benim hoşuma gidiyor. Bana biraz daha ün kazandıran kitaplarımsa *Ficciones* ve *Alef* oldu. Bu iki kitap fantastik öykülerimin derlemesi ama artık bu türden öyküler yazmıyorum. Kötü olduklarını düşünmüyorum ama bu tür artık bana pek ilginç gelmiyor (ya da artık kapasitem bu türe yetmediği için bana ilginç gelmediğini söylüyorum). *Brodie Raporu*'nu ya da şu an yazmakta olduğum, başlığı hâlâ belli olmayan kitabı tercih ederim; hiç kimse fikrimi değiştiremez. Dahası tamamen uydurma bir öykü yazma talihsizliğini de yaşadım: *Pembe Köşedeki Adam. Alçaklığın Evrensel*

Tarihi'nin önsözünde kasten yanlış olduğuna dair bir uyarı yaptım. İmkânsız bir hikâyeye, diğer fantastik hikâyelerimden daha da fantastik olduğunu biliyordum ama gene de küçük şöhretimi bu hikâyeye borçluyum.

M.E.V. Biraz abartıyorsunuz gibi geldi.

J.L.B. *Historia de Rosendo Juárez*'i yazdıktan sonra bile polemikler ve tartışmalar sürdü ama hiçbirini ciddiye almadım. Gerçek şu ki, aynı öyküye olabildiği gibi değinmek istedim, 1930 yılında Adrogué'de *Pembe Köşedeki Adam*'ı yazarken olabildiğini bildiğim gibi. Provokasyon sahnesi yanlıştır; görüşmecinin hikâyenin sonuna kadar katil olduğunu sakladığı olgusu yanlış ve tümüyle haksızdır; anlatı zaman zaman karikatüre varacak derecede *criolla*'dır.* Belki de bu hikâyeye üzerinden tatmin edilen yanlış bir ihtiyaç vardır. Ayrıca milliyetçi bir kendini beğenmişliğe de kapılırdı. Yeni baskının taslaklarını okurken yeteri kadar utandım ve fazlasıyla açık ya da fazlasıyla yanlış *criolla*'ları azaltmanın yollarını aradım. Garip olan şu ki, bu hikâyeye hayran olanlar ona *Pembe Evdeki Adam*⁸ dedi ve benim cumhurbaşkanına atıfta bulunduğumu varsaydı.

* (İsp.) Criolla: Avrupa kökenli olup İspanya'nın Amerika'daki kolonilerinde doğmuş kişileri anlatmak için kullanılır. Bunun dışında melez anlamına da gelir. (ç.n.)

M.E.V. Ya *Ficciones*?

J.L.B. Öyküleri çok iyi hatırlamıyorum; *Ficciones*'le *Alef*'i hep birbirine karıştırırım ama kötü olmadığına inanıyorum. *Alef* hoşuma giden bir hikâyedir. Bana ailemin Montevideo'ya gittiği zamanı hatırlatıyor; Buenos Aires'te yalnızdım ve bir çırpıda yazdım o öyküyü çünkü çok eğlenmiştim. Ardından başka bir tane daha yazdım, *Las Ruinas Circulares*; bu öyküyle daha önce hiç başıma gelmemiş bir şey oldu. Hayatımda bir tek sefer oldu bu: Yazmaya koyduğum o hafta süresince, düş gören birinin zihnindeki fikir kadar hızlıydım. Almagro Mahallesi'ndeki kütüphanede sıradan işlerle uğraşırdım, arkadaşlarımı görürdüm. Bir çarşamba günü Haydee Lange'yle akşam yemeği yedim, sinemaya gittim, normal yaşamımı sürdürüyordum ve aynı anda her şeyin yanlış olduğunu, tüm gerçekliğin tasarladığım ve yazdığım bir öykü olduğunu hissediyordum. O yüzden, ilham sözcüğünü kullanmalıyım belki de, o hafta olanları hep hatırlarım çünkü benzer bir şey başıma bir daha hiç gelmedi.

M.E.V. Şiirde bile mi?

J.L.B. Hayır, şiirde farklıdır. Örneğin, *Milongas** bir anda yazıldı.⁹ Ulusal Kütüphane'ye giden güzergâhta geçitler vardı, çok sevdiğim Sur Mahallesi'ndeki caddelerden

* (İsp.) Milonga (Çoğul: Milongas): Arjantin'in Rio de la Plata bölgesinden bir müzik ve dans türü. Milonga sözcüğü İspanyolcada sürtük anlamında da kullanılır. (ç.n.)

geçiyordum; kuzeye ve merkeze gitmek için. Doğaçlama şekilde bir şeylerin oluştuğunu hissettim. Kulak vermeye, müdahale etmemeye çalıştım ve sonra oluşmakta olan şeyin bir *milonga* olduğunu anladım. *Milongas* kendiliğinden meydana geldi, yazılmaya ihtiyaç duymadığını düşünüyorum, bir ya da iki kelimesini değiştirmişimdir, daha fazla değil, içimdeki yaşlı bir kaynaktan geldiler, benim hiçbir çaba sarf etmem gerekmedi. *Milongas*'ın kitabını yazmak için uğraşmadım çünkü her şey o anlara bağlıydı, ne kadar kendini beğenmiş olursa olsun Aziz Ruh'un ziyaretlerine bağlıydı. Aksine, örneğin sonede, özellikle de kafiyeli olanlarında işler farklıdır. Bir kafiyeyi seçmeniz gerekir, seçtiğiniz sözcüklerin tamamıyla alakasız kalması için düşünmeniz gerekir. Doğal ve yapay kafiyeler vardır. *Reflejo* ve *espejo* doğal kafiyelerdir çünkü yakın bir fikre atıfta bulunurlar; *turbio* ve *suburbio* da aynı şekilde. Tam tersi, *Lugones* örneğindeki *En inmensas dosis de apoteosis* dizesine bakalım; *dosis* sözcüğünün *apoteosis* sözcüğüyle uyuşup uyuşmadığını bilmiyorum.

M.E.V. Kesinlikle hayır.

J.L.B. Kesinlikle, ben de öyle düşünüyorum, bunu kasten yaptığım ortada. Söylemek istediğim şu, bu kıtada, tıpkı *Milonga de dos Hermanos*'ta olduğu gibi her şey bir anda doğdu, ben gereken kafiyeleri aradım, onlar da beni. Okurların hoşuna gidip gitmediğini bilmesem de benim beğendiğim kitaplarımdan biri de

El Congreso'dur çünkü yıllar boyu yazmayı göze alamadan beraberimde taşıdığım bir kitap oldu o, hep onu düşünüyordum ve bir gün bana şunları söyledi: "Hey, sesimi, yazılı sesimi şimdi buldum. Ne bundan daha iyisini, ne daha kötüsünü yapabileceğimi söylemek isterim, kısacası, yazıldım ben." Ve ben de yazdım onu. Ama arkadaşlarımla hoşuna gitmedi.

M.E.V. Niçin böyle düşünüyorsunuz?

J.L.B. Çünkü arkadaşlarım bu kitapta söylediğim her şeyi zaten önceki kitaplarımda, çok daha iyi şekilde söylediyim, bu kitabın tek değerinin diğer çalışmalarımın bir sentezi olmasında yattığını söylüyorlar. Mesela düşüncelerine büyük önem verdiğim Néstor Ibarra, bana, bu kitabın önceki kitaplarda neredeyse mevcut olan, faydasız bir kitap olduğunu söyledi. Ama ben öyle olmadığını düşünüyorum, çünkü *Congreso*'da benim hiç yaşamadığım ama hep hayalini kurmaya çalıştığım mistik bir deneyimin tarifi vardır: Evrenle buluşmak gibi sonsuz ve yorucu bir işe koyulan insanlar fikri. Onlar bu durumu anlamıyorlar, tıpkı Kafka'da olduğu gibi, bir üçkâğıt gibi, ama aksine tatmin olmadıkları bir üçkâğıt. Tamamlamak istedikleri eser hali-hazırda tamamlanmıştı; kutsallıktan dolayı mı yoksa kozmik bir süreçten dolayı mı, bilmiyorum ama bu eser var ve bu onları mutlu hissettiriyor. Şu kısmının bile yeteri kadar iyi bir başarı olduğunu düşünüyorum: Şehirdeki son gezinti ve bu andaki kadar yükselemeyecekleri düşüncesiyle

bir daha asla ortalıklarda görünmeme kararı. Şahsen ben bu kitabı yazarken çok etkilendim, karakterler hoşuma gitmişti, gerçeklermiş gibi hissediyordum. Ama bir yazar da bazen yanılabilir. Örneğin yer adları konusunda bunu fark ettim. Bu kitapta, Recoleta'nın¹⁰ duvarı hariç, neredeyse yalnızca Sur'daki yer adları kullanıldı. Sur beni her zaman çok duygulandırmıştır. Bir deneme yapılabilseydi, önce kimi yer adlarıyla bir öykü yazılır, sonra da bu adlar, yazan kişi için hiçbir anlam ifade etmeyen başka yer adlarıyla değiştirilirdi. Örneğin, hoşuma gidip gitmeyeceğini görmek için Palermo'da geçen öykülerimi Flores'e taşımak isterdim ama bunu yapacak cesaretim yoktu. Adrogué ya da Temperley'de geçenler için bile cesaretim yoktu. Bana öyle geliyor ki, eğer o öyküleri San Isidro ya da Martínez'e¹¹ taşımış olsaydım, benim için hiçbir değer ifade etmeyeceklerdi. Son kertede sözcüklerin prestiji önemlidir, o halde niçin doğru isimlerin prestiji de önemli olmasın?

M.E.V. Ama bunlar başarı kazanmış öyküler ve onları okuyanlar bu yerleri kesinlikle bilmiyor.

J.L.B. Çok doğru. Bu da halkın kolaylıkla yanılabilceği ya da çok cömert olduğu anlamına gelir.

M.E.V. Ya da yerleri çok da dikkate almadığı, çünkü onu vuran asıl şeyin düzyazı ya da şiirin kendisi olduğu anlamına gelir.

J.L.B. Peyrou'nun¹² *La noche repetida* isminde çok güzel bir öyküsünü okuduğumu hatırlıyorum. Gözlerimi yaşla dolduran bir cümleye rastlamıştım. Şöyle diyordu: "Nikaragua Sokağı'nın köşesinde beni bekleyebilen şu etekli kız." Ve düşündüm ki, ben bir aptalım çünkü Nikaragua Sokağı benim için bir şeyler ifade ediyor ama başka bir semtte yaşayan biri için hiçbir şey ifade etmiyor.

M.E.V. O kızın ne kadar duygusal olduğunu ifade ediyor.

J.L.B. Evet, kesinlikle!

M.E.V. Bir tek satır dahi olsa bütün gün yazma isteğiniz niçin?

J.L.B. Kendimi rahat hissetmek için ve de aklıma geleni hemen yazmazsam unutacağımdan korktuğum için. Ardından gece olunca "bunu yazdım, bu işi ilerlettim," diye düşünüyorum ve bu beni rahatlatıyor.

M.E.V. Çocukken bir yazar olacağınızı biliyor muydunuz?

J.L.B. Tek bir satır yazmadan önce bile. Bu daha çok aile arasında sessiz bir anlaşma gibiydi, babam bir yazar olmak istermiş ama başaramamış. Ardından babam, bu durumu kabul etmenin daha iyi bir yol olacağını, benim

onun gerçekleştiremediği kaderi tamamlayacağımı kabullendi. Yani küçüklüğümden beri sonumun ne olacağını biliyordum.

M.E.V. Ya babanız bir matematikçi olsaydı?

J.L.B. Matematikle de ilgilenirim ben. Bertrand Russell ya da Alman matematikçi George Kantor'dan okuduğum şeyler çok ilgimi çekiyor. Dördüncü boyuta varmayı hedefleyen çok sayıda kitap okudum. Ama kendimi bir matematikçi gibi görmüyorum. Satrancın daha asil bir uğraş olduğuna inanıyorum, bildiğim tüm oyunlar arasında satranç en iyisi ama ben artık vasat bir oyuncudan başka bir şey değilim.

M.E.V. Metafizik ve dinsel kozmogoni, dünyayı bir sembole ya da bir ilk fikre indirgemenin yollarını aradılar. Faydasız kongre hikâyesi (deneyimin çoğulluğunu ideal temsillere indirgemenin olanaksızlığı) geleneksel metafiziğe bir cevap anlamına gelmiyor mu?

J.L.B. Cevap basit ya da görece basit. Kongre üyeleri, özünde, dünyayı belirli bir semboller dizisine indirgemek isterler ama yanılırlar, benzer durumlarda hep olacağı gibi. Ve benim hikâyemin özgünlüğü tam da onların yaptığı bu hatada, dünyanın indirgenemez çoğulluğunu kabul etmenin bir hata değil, aksine bir başarı olduğu gerçeğinde yatar. Doğal olarak bu mis-

tik deneyimin mümkün olup olmadığını bilmiyorum ama her durumda, insan bilinci için mümkün olmasa da, bu hikâyeyi yazdığım dönemde benim imgelemim için mümkün oldu. Kongre hep daha çok büyür, evrenle kucaklaşır ya da William James'in söyleyeceği gibi *çoğul-evren*'le kucaklaşır ama kahramanlar buradaki hezimetini değil de zaferi görürler. Kişisel olarak ben bu deneyimi yaşamadım ama hikâyemin amacı açısından, değişmemiş ama imkânsız bir tasarımın hüküm sürdüğü şehri boydan boya kat edecekleri son geceye kadar bu inancı başkalarına yayacak bir grup insanı ya da daha iyisi tek bir insanı (çünkü bu deneyimi gerçekleştirecek olan kişi güçlü bir kişiliğe sahip olan çiftlik sahibidir) hayal edebileceğimizi düşünüyorum. Şimdi tekrarlamak isterim ki, ben hiçbir felsefi sistemden eserlerimde yararlanmadım, bir tek burada kafa karışıklığı sistemi Chesterton'la örtüştürülebilir. Tüm bu şeyler karşısında kafamın karıştığını hissettim ve bu hikâyede kafa karışıklığını bir tür inanç eylemine indirgemek istedim. Tantracılık'a* gelince, geçmişte onu biraz araştırmıştım, hâlâ daha bilirim (içinde sonraları Jung'un da eserlerinden birine aldığı sembollerin bulunduğu bir kitabın illüstrasyonlarını anımsıyorum) ama öyküyü yazma aşamasında ondan hiç faydalanmadım. Kısacası bu hikâyeyi, evrenden kaynaklanan kafa karışıklığına bir son vermek gibi devasa bir girişim tasarlayan ama bu olguyu bir yenilgi gibi değil de,

* Tantra: Hindu kutsal kitabıdır. (ç.n.)

Kafka'nın karakterleri gibi bir zafer, gizemli bir zafer gibi gören bir grup insanın öyküsü olarak düşündüm. Hepsi bu.

M.E.V. Peki sizin için dünya nedir?

J.L.B. Benim için dünya sürprizlerin, kafa karışıklıklarının, hezimetlerin ve kimi zaman da mutlulukların tükenmez kaynağıdır. Ama benim dünyaya dair bir teorim yok. Tür olarak, metafizik ve teolojik sistemlerden edebi sistemlere farklı sistemleri kullandım, gerçekte ben işime yarayandan başkasını kullanmazken, okurlar yazarken tüm bu sistemlerden yararlandığımı düşündüler. Şimdi, eğer kendimi tarif etmem gerekirse, kendime agnostik derdim, yani bilincin olası olmadığını düşünen kişi. Ya da her durumda, çok defa söylenmiş olduğu gibi, yirminci ya da başka bir yüzyılda eğitilmiş bir insan için evrenin kavranabilir olmasının hiçbir nedeni yoktur.

Borgesvari temalar

M.E.V. Labirent teması ne zaman, nerede ve niçin ortaya çıktı?

J.L.B. İçinde dünyanın yedi harikasını gösteren bir illüstrasyonun olduğu bir kitap hatırlıyorum, onlardan biri de Girit labirentiydi. *Plaza de Toros*'a benzeyen bir yapıydı, çatlakları andıran minnacık pencereleri vardı. Çocukken bir büyüteç yardımıyla bu güzel tasarımı iyice incelersem Minotor'u görmeyi başarabileceğimi düşünürdüm. Ayrıca labirent kafa karışıklığının simgesidir; kafa karışıklığı da, ki Aristoteles'e göre metafizik ondan doğmuştur, hayat boyu en aşına olduğum duygulardan biri oldu. Tıpkı Chesterton gibi, ki o da şöyle der: "Her şey geçer, geriye hep şaşkınlık kalır, gündelik olanın şaşkınlığı." Ben de hayat boyu bana eşlik etmiş olan bu kafa karışıklığını ifade etmek için labirent simgesini seçtim; hatta daha iyi ifade etmek gerekirse, labirent, içinde

kaybolabileceğin bir yapı olduğundan kafa karışıklığının kaçınılmaz simgesi oldu. Bu tema üzerinden, beni *Minotor'a* ya da *La Casa de Asterión* gibi hikâyelere getiren birçok farklı varyasyon denedim. Sonrasında labirent teması *Ölüm ve Pusula'da* ve son kitaplarımdaki farklı şiirlerde özel bir biçim aldı. Hatta yayımlatmak üzere olduğum kitaplarımdan birinde Minotor üzerine kısa bir şiir var.

M.E.V. Ya aynalar?

J.L.B. Evimizde Hamburg tarzı, üç kapılı büyük bir dolap vardı. *Criolla* evlerinde bu ahşap dolaplardan çok bulunur, her neyse... Dolabın karşısına geçince kendimden üç tane görürdüm ve gördüğüm yansımaların tam olarak bana benzemediğinden korkar, içlerinden birinde kendimi farklı görmenin korkunç bir şey olacağını hissedirdim. Ardından bu, *Horasanlı Peçeli Peygamber* adında bir şiirle bir araya geldi; adam cüzamlı olduğu için yüzünü peçeyle örterdi. Ondan sonra da Dumas'ın *Demir Maske'si* geldi. Ardından bu iki fikir bir araya geldi: aynadaki görüntünün değişmesi fikri ve kendime bakıp korkunç bir görünüşle karşılaşma fikri. Dahası ayna, *Iskoçların Fetch* (böyle adlandırılır çünkü insanları öteki dünyaya götürmek için aramaya gelir) düşüncesinde, Almanların *Doppelgänger* düşüncesinde ve sonrasında *Jekyll ve Hyde'a* dönüşecek olan çift kişilik meselesinde örtük olarak mevcuttur. Aynalardan korkardım, bu

korkuyla konuştuğum bir şiir yazdım ve bir arkadaşın başka bir ben'e dönüştüğü Pythagorasçı bir sentez yarattım. Pythagoras'ın aklına başka bir ben fikrinin büyük olasılıkla aynadaki ya da sudaki yansımasına bakarken geldiğini düşünmüştüm. Çocukken, uyumadan önce, acaba o üç ayrı aynadaki yansımam benim görüntüm olduğumu düşündüğüm şeye benzemeye devam ediyorlar mı, yoksa hızla değişmeye mi başlamışlardı diye sürekli onları izlemenin sıkıntısını yaşamamak için, anne babamdan beni tamamıyla karanlık bir odaya koymalarını istemeye hiçbir zaman cesaret edemedim. Buna ben'in çoğulluğu fikri eklendi; ben değişkendir, biz hem farklı hem aynı bizleriz. Bu fikri sonraki eserlerimde de birçok defa kullandım. Hatta gelecek sene yayımlanacak bir kitabımda Poe, Dostoyevski, Hoffmann, Stevenson gibi çok sayıda yazarda da bulunan bu temanın bir başka versiyonunu içeren *El Otro* isiminde bir öykü var.

M.E.V. Döngülerin tekrarı, tüm bu kendi üzerine dönen dünya tasavvuru nereden geliyor?

J.L.B. Bundan bana ilk bahseden babam olmuştu. Sanırım 18. yüzyıl İskoç felsefecisi Hume'un *Doğal Din Üzerine Diyaloglar*'ında okumuş. Fikir şu ki, eğer dünya sınırlı sayıda elementten oluşuyorsa ve eğer zaman sonsuzsa ve her an kendinden önceki ana bağlıysa, bir ânın kozmik süreç içerisinde tekrarlanması yeterlidir, çünkü ardından gelen anlar da tekrarlanıp dururlar. Böylece,

tıpkı Pythagorasçılar ve Stoacıların düşündüğü gibi, evrensel döngüsel bir tarihe sahip oluruz. Bu fikrin Hindistan'dan geldiği söylenir ama Hindu kozmogonisinde, örneğin Budizm'de, döngüler tekrarlanır ama özdeş değildirler; yani bir insan hayatını sonsuza dek ya da belirsiz kez yaşamaz, fakat her döngü ardından geleni etkiler ve böylece bizler hayvanlara, bitkilere, iblislere, hayaletlere ya da insanlara, hatta kendi kimliğimize geri dönebiliriz.

İşte bu Nirvana'dır; en büyük mutluluk, hayat yollarına düşmek ve özgürlüğü görmek. Bu düşünce beni çok etkiledi, hatta birçok kez ondan faydalandım ama kişisel olarak ben böyle düşünmüyorum. *La Doctrina de los Ciclos* başlıklı bir makalemde de söylediğim gibi, bu bizim ikimizin yaptığı bininci görüşme de olsa gerçekte ilk seferdir, çünkü ben öncekileri hatırlamıyorum. Bu fikir uyarınca getirilebilecek ve *Dante Gabriele Rossetti*'nin de üzerine harika bir şiir (I have been here before, / But when or how I cannot tell: / I know the grass beyond the door, / The sweet keen smell, / The sighing sound, the lights around the shore. / You have been mine before...)* yazdığı bir argüman da şudur: Eğer ben şu anda az önce gördüklerimi düşünüyorsam, onları değiştirim çünkü yaptığımız görüşmenin ikinci sefer olduğunu varsayıyorum. "María Esther Vázquez'le bu şeyleri az önce konuştum ve ona aynı Ulusal Kütüphane'nin aynı

* Daha önce de buradaydım, / Ama ne zaman, ya da nasıl, anlatamam: / Kapının dışındaki çimenleri biliyorum, / Tatlı keskin kokuları, / inleyen sesleri, sahildeki ışıkları. / Daha önce de benimdin sen... (ç.n.)

salonunda, aynı sözcükleri söyledim,” diye düşünürsem eğer, bu ilk sefer olmaz, yani döngüler özdeş değildir. Şu gerçeği akılda tutmak gerekir ki, önceki bir döngü, döngüler doktrinine karşıt bir argümandır. Ayrıca, eğer belirsiz ya da sonsuz bir yaşamlar dizisi varsayıyorsak, her seferinde şeyleri daha iyi hatırlarız, bu da eylemlerimizi değiştirmemize olanak tanır ve böylece teori çöker.

M.E.V. Biraz da kaplan temasından bahsedelim.

J.L.B. Bu temayı *Kaplanların Altını* başlıklı bir şiirimde açığa kavuşturmuştum. Hayvanat bahçesine yakın bir evde otururdum, ben de sık sık oraya giderdim. Bizonların dışında beni en çok etkileyen hayvanlar kaplanlardı. Hepsinden çok da, büyük Bengal kaplanı. Onu izleyerek saatler geçirirdim. Altın rengi tüyleri ve tabii ki çizgileri beni çok etkilerdi. Leoparlar, jaguarlar ve panterler de çok ilgimi çekerdi. O şiirde, fiziksel değil fakat duygusal bir bakış açısından gerçek anlamda gördüğüm ilk rengin kaplan sarısı olduğunu ve neredeyse kör bir adam olsam da beni yanıltmayan tek rengin o sarı olduğunu söylerim. Yani sarı benim hayatımın başlangıcına ve sonuna tekbül eder. Modernist¹³ dekoratif nedenlerden ziyade, bu yüzden kitaba *Kaplanların Altını* adını verdim. Bundan başka, kaplanda güç ve güzellik düşüncesi de var. Hatırlıyorum da, kız kardeşim bir keresinde bana şöyle demişti: “Kaplanlar aşk için yaratılmışlar.” Bu bana Cansinos Assens’in bir kadına söylediği şu dizeyi hatırlatıyor:

“Sevecen bir kaplan gibi olacağım.” Benzer bir cümleyi Chesterton’da buldum; o da, William Blake’in erkeğin kökeni üzerine olan bir şiirindeki kaplana (çünkü kuzuyu yaratan Tanrı, onu silip süpüren kaplanı da yaratmıştır) atıfta bulunuyor. Şöyle diyor şiir: “Kaplan korkunç zarafetin simgesidir.” Burada, kaplana atfedilen güzellik ve acımasızlık düşüncesini buluyoruz. Büyük olasılıkla kaplanlar diğer hayvanlardan daha acımasız değiller. Nasıl tilkilere kurnazlık, aslanlara yücelik atfediliyorsa, kaplanlara da acımasızlık ve güzellik atfediliyor.

M.E.V. Peki ya şu bıçaklar ve cesaret meselesi ne ifade ediyor?

J.L.B. Sanırım bu durumun iki ayrı kökeni var: Birincisi, benim atalarımın çoğunun asker olması ve bazılarının savaşta ölmesi. Bu kader benim üzerimde hep etkili oldu. Diğeri de cesareti fakir halkta bulmaktan ibaret. Kenar mahallelerin *compadrito*’larının* eğer bir dini varsa o da şudur: Bir erkek korkak olmamak zorundadır. Dahası, *compadrito*’nun durumunda cesaret ilgi çekici bir şey değildir çünkü gangsterlerde ya da genel olarak tüm suçlularda olduğu gibi, bir insan yalnızca açgözlülüğünden ya da politik nedenlerden ötürü vahşileşir. Bir İskandinav sagasında** tam olarak bu düşünceye denk düşen bir cümle bulmuştum. Bir grup Viking’le

* (İsp.) *Compadrito*: Ahbap, dost anlamına gelen *compadre* sözcüğünden türemiştir. (ç.n.)

** Antik kuzey ülkelerinin kahramansı destanları. (ç.n.)

karşılaşan diğer bir grup Viking'i anlatıyordu bu saga. Bir grup diğerine Odin'e mi yoksa beyaz İsa'ya mı inandıklarını sorar. İçlerinden biri, "Biz cesaretimize inanıyoruz," diye yanıt verir. İşte bu, tam da *compadrito*'ların etik anlayışının aynısıdır.

M.E.V. Diğer bir önemli tema da Buenos Aires şehri.

J.L.B. Buenos Aires'e gelirse, herkes benim anlattığım şehrin şu anki değil de, çocukluğumun şehri olduğunu fark edecektir. Ben 1899'da doğdum ve benim Buenos Aires'im arzulu, güzel bir şehirdir. Bu, her şeyden önce, "geride bırakılan her zaman daha iyi olduğu" için ve de sıkı sıkıya çağdaş bir edebiyat yapmanın hata olduğunu düşündüğüm için böyledir. Bu kavram, hiçbir şey değilse, tüm gelenekle karşıtlık içindedir. Homeros'un destanını Troya Savaşı'ndan kaç asır sonra yazdığını bilmiyorum. Ayrıca sıradan pratiklerin bir avantajı da var; eğer çağdaş bir olgu üzerine yazarsam okuyucuyu bir casusa çeviririm çünkü okuyucu hataları aramaya koyulacaktır. Tersine, bu ya da diğer bir olgunun Turdera'da ya da Palermo'nun başka bir yerinde 1890 yılında meydana geldiğini söylersem, hiç kimse orada nasıl konuşulduğunu tam olarak bilemez, bu da yazara büyük bir özgürlük tanır. Bergson'un dediği gibi hafıza seçicidir, bizi bunaltan, rahatsız eden şimdiki zamandansa geçmişin hatıralarıyla çok daha iyi çalışır. Bunun dışında eğer şimdiki zaman üzerine yazılırsa, yazardan çok gazeteciye benzeme riski de doğar...

M.E.V. Bir de kılıç teması var...

J.L.B. Bu tema cesaret temasıyla bağlanıyor. Büyükbabanın evindeki iki kılıçla ilgili. Bir tanesi General Mansilla'nın kılıcıymış, ikisi arkadaşları; bir defasında Paraguay Savaşı sırasında, muharebenin hemen arifesinde, Fransız romanlarındakine benzer romantik bir jestle kılıçlarını değiştirmişler. Kılıçlardan biri şimdi Parque Lezama Tarih Müzesi'nde bulunuyor. Yani *compadrito* bıçağına geçişim asker kılıcından oldu. (Bu aklıma Lugones'in bir romansından iki dize getirdi: *Con el patriótico sable / ya rebajado a cuchillo...*).^{*} Kılıç diğer silahlara göre daha fazla cesaret belirtisidir. Ateşli silahlar çok da cesaret gerektirmezler, iyi nişan almanız yeterlidir. Milton, *Kayıp Cennet*'te topun icadını şeytana atfeder.

* Vatansever süvari kılıcıyla / işte indirdi kılıcını... (ç.n.)

Politika, onur ve tercihler

M.E.V. Önceki görüşmelerimizden birinde, bana kendinizi anarşist olarak nitelendirdiğinizi söylemişsiniz. Anarşizmle ne kastediyorsunuz?

J.L.B. Hiçbir şeye karışmayan, minimum bir hükümetin olmasını istiyorum. Bu Spencer'ın anarşizmine yakın.

M.E.V. Babanız anarşist miydi?

J.L.B. Evet. Bana bayraklara, sınırlara, haritadaki ülkelerin farklı renklerine, üniformalara, kiliselere iyi bakmamı çünkü tüm gezegen birleşince yalnızca belediyelerin ve kamu polisinin kalacağını, hatta halk yeteri kadar uygarlaşırsa bunların hiçbirinin de kalmayacağını söylerdi. Bu ütopyanın gerçekleşeceğini düşünürdü; bugün görünürde hiçbir işaret yok ama uzun vadede akla yatkın olabilir. Şimdi ülkeler büyüme eğilimindedir. Belki de tüm

dünya bir Rusya veya Çin veya Birleşik Devletler olunca, pasaportlara daha fazla ihtiyaç olmayacak. Bugün bürokrasi yeteri kadar can sıkıcı. Bu sabah, aynı belgenin altı kopyasını bakanlık için imzalamak zorunda kaldım. Bu sadece kendilerine bağımlı olan devasa kitleye iş vermeye yarıyor. Bu ülkede kamuya bağımlı olmayan çok az insan var. Çöpçü kamuya bağımlı, Başkan kamuya bağımlı. Herkes öyle.

M.E.V. Ulusal Kütüphane'nin yöneticisi de kamuya bağımlı.

J.L.B. Tabii ki, ben de kamuya bağımlıyım.

M.E.V. Şu anda hayatta veya dünyada en çok ilginizi çeken şey nedir?

J.L.B. Artık biraz huzura kavuşmak ilgimi çekerdi. Şu anda ülkem kaderiyle ilgileniyorum, bu benim için çok önemli. Sonrasında annemin sağlığı için endişeleniyorum. Yetmiş üç yaşında ama hâlâ başka birini bekleyerek yaşıyor, hem de bu yaşta böylesi bir bekleyişin saçma ve faydasız olduğunu bilmesine rağmen. Tanınıp tanınmama meselesine gelirsek, böyle şeyler hiçbir zaman ilgilendirmedim beni. İkisi de aynı şey bence. Bununla birlikte, tanınmamanın bizi nasıl talihsiz hissettirebileceğini anlıyorum (içten fakat son derece başarısız olmuş yazar arkadaşlarım var). Schopenhauer demiş ki, sahip

olduklarımız bizi mutlu etmeyebilir ama sahip olmadıklarımız şüphesiz bizi mutsuz eder. Bu sağlık için de böyle. Vücudumuzdaki organları sadece hastalandıklarında hissediyoruz örneğin. Servet için de aynı şeyin geçerli olduğunu düşünüyorum. Zenginler doğal olarak kendilerini mutlu hissediyorlar, hatta paranın bir öneminin olmadığını bile düşünebiliyorlar, ama parasız kaldıklarında ne kadar da önemli olduğunu fark ediyorlar. Bir keresinde Macedonio Fernández bana kısa bir hikâyeye anlatmıştı. Şöyle diyordu: "Ne garip! Hiçbir zaman nasıl soluk alıp verdiğimle ilgilenmemiştim, ama Montevideo'daki Capurro plajında bir dalga beni dibe batırınca, beni ne kadar da yakından ilgilendirdiğini fark ettim. Daha da garip bir şey, kurtulunca gene ortadan kayboldu." Bernard Shaw da der ki, diş ağrısı çeken biri, diş ağrımayanın mutlu olduğunu düşünme hatasına düşer. Âşık olmamak, hastalanmak, bunlar hep diş ağrısının farklı biçimleri.

M.E.V. Doğru söylüyorsunuz. Peki ya aldığınız ödüller?

J.L.B. En çok keyif aldıklarımın biri, belediyenin bana 1928 veya 1929 yılında, düzyazı için verdiği ikincilik ödülüydü. Bu beni sonrakilerden çok daha mutlu etmişti çünkü ilk ödülümdü. Ve de üç bin pezo iyi paraydı.

M.E.V. O parayla kitap mı aldınız?

J.L.B. Üç yüz pezosunu *Britannica Ansiklopedisi*'nin hâlâ sakladığım eski bir baskısına harcadım. Bu ansiklopedi önceleri Oxford Üniversitesi tarafından elden geçiriliyordu; şimdi ise bilmediğim Kuzey Amerikalı bir yayınevi tarafından basılıyor. Bu yayınevi de istatistik gibi dünyanın en can sıkıcı konularıyla ilgileniyor. Kitaplar baştan sona tarihler ve rakamlarla dolu. Halbuki eski baskısında Macaulay, De Quincey, Swinburne'le ilgili muhteşem makaleler vardı. Şimdiki makaleler ise kısaltmalardan ibaret: doğum ve ölüm tarihi, o kadar. Parantez içlerinde tarihleriyle eserlerini yazıyorlar, üç satır da yorum, yeter. Bir yazar üzerine çalışma böyle olmaz; bu edebi bir çalışmadan çok nüfus kütüğü ya da telefon rehberi kaydını andırıyor.

M.E.V. Onur konusuna gelirsek, size ödül verdikleri her seferde mutlu oluyor musunuz, heyecanlanıyor musunuz?

J.L.B. Garip ama evet. Az öncesinde çok huzursuz hissediyorum kendimi...

M.E.V. ...üç dakika öncesinde...

J.L.B. ...üç dakika; konuşurken bile huzursuz oluyorum, o anda gizemli bir heyecan sarıyor her yerimi, kendi kendime bunun çocukça olduğunu söylüyorum. Garip

olan Şu ki, bütün bunlar yaşlı bir adamın başına geliyor ama bu bana anlık bir tatmin sağlıyor... Tanınıyor ve takdir ediliyor olmak...

M.E.V. En çok ilginizi çeken yazarlar hangileri?

J.L.B. Sanırım Shaw, Chesterton, Emerson ve kitap olarak da *Don Kişot*. Arjantinli kitaplar arasında başyapıt diyebileceğim bir kitap yok. Eğer bir tanesi ulusal kitap olarak seçilecek olsaydı, bizim kaderimiz farklı ve daha iyi olurdu: O kitap Sarmiento'nun *Facundo*'sudur. Edebi bir eser olarak *Martín Fierro*'ya¹⁴ hayranımdır ama kişilik olarak sevmem. Bana korkunç, hatta çok kederli gelir; asker kaçağını, katili, mülteciyi, ayyaŐı, düŐmandan kaçan askeri ideal olarak gören bir lke. O aęda daha farklı olmalıydı. Bana yle geliyor ki, Hernndez o zamanları kendine göre tasavvur etmiş, onun *Martín Fierro*'su talihsizlikler için ağlayan duygusal bir *malevo*¹⁵ çünkü. Oysa sığır çobanlarının çok daha dayanıklı insanlar olması gerekir; Ascasubi ya da Stanislav del Campo'nun¹⁶ çobanları gibi. Carlos Gardel'i¹⁷ ngren Hernndez'inki gibi gözü yaşlı bir sığır çobanı cezadır. Şöyle diyen bir sığır çobanı hayal edemiyorum bile:

*Bala el tierno corderito
al lao de la blanca oveja
y a la vaca que se aleja*

*Ilama el ternero amarrao,
pero el gaucho desgraciao
no tiene a quién dar su queja.**

Eğer bir *payador*¹⁸ bu dizeleri söylemiş olsaydı, diğerleri onun eşcinsel olduğunu düşünürdü. Hepsi onu küçümserdi!

* Dans ediyor körpe kuzucuk / beyaz koyunun yanı başında / ve inek uzaklaşıyor oradan / sesleniyor eli ayağı bağlı danaya / ama bahtsız gaucho'nun yok / tek bir kimsesi bile dert yanmaya. (ç.n.)

Kuzey dilleri

M.E.V. Biraz da Iskandinav dilleri için duyduğunuz aşktan bahsetmek ister misiniz?

J.L.B. Iskandinav dilleriyle Anglosakson dili vasıtasıyla tanıştım. Anglosakson dilini çalışıyordum çünkü bu dil yüzyıllar boyunca atalarımın birçoğunun dili olmuş. Ama Anglosakson edebiyatı, her ne kadar zengin bir edebiyat olsa da, Iskandinavlarınkinden daha iyi değildir; bunun nedeni kronolojik olabilir. Anglosakson edebiyatı yedi, sekiz ve dokuzuncu yüzyıllarda yaşar ve sonra ortadan kaybolur, Iskandinav edebiyatı ise doruk noktasına on üç ve on dördüncü yüzyıllarda ulaşır. Ama başka bir sebep daha var. Saksonlar Kuzey Germen ülkesinden, Danimarka'dan ayrılıyorlar ve İngiltere'yi fethediyorlar. Hiç şüphesiz bu fetih onları zenginleştiriyor. Ama bu zenginleşme Vikingler'in yaptıklarıyla karşılaştırıldığında çok az. Iskandinavları gibi yoksul ülkeleri düşünelim ve

de bu ülkelerin Amerika'yı keşfeden, Bizans'a ulaşan, İngiltere, İrlanda ve Normandiya'da krallıklar kuran, İzlanda'da büyük bir edebiyat yaratan insanlarını düşünelim. Germen kültürü zirvesine İzlanda'da ulaşmıştır ve orada müthiş zengin bir edebiyat yaratmıştır. Sagalarda çağdaş bir romanda bulunan her şey bulunur ve de bunlar çok daha şatafatsız, arı ve etkili bir biçimde söylenir. O yüzden, Germen kültürüne olan ilgim ve de onun zirvesine İzlanda'da ulaştığı gerçeği hesaba katılırsa İzlandacaya duyduğum ilginin ne kadar doğal olduğu görülebilir. İzlandaca çalışmaya başladığımda onu sanki bir Anglo-sakson diliymiş gibi düşünüyordum, bana İngilizce veya Almancanın kaba bir biçimiymiş gibi geliyordu. Şimdi ise Anglosakson dilinin başka, halen İzlanda'da konuşulan İskandinav dilinin başka bir dil olduğunu hissediyorum. İzlandalılar klasiklerini açıklamalara ihtiyaç duymadan okuyabiliyorlar. Sagaların, *Heimskringla*'nın, *Edda Minore*'nin bazı baskılarına sahipler ve bu kitaplarda açıklayıcı notlar yok çünkü zaten her biri onları okuyabiliyor. Bir dilin az gelişmiş olması korunmasına yarıyor. Bugün hâlâ Latincenin bir diyalektinin değil de kendisinin konuşulduğu, sokaktaki insanın *Aeneis* ya da Tacitus'u okuyabildiği bir ülkenin varolması gibi bir şey bu. Bundan başka bu dil hem sahip olduğu sesler hem de yüzeysel ve biçimci olmadan birleşik sözcükler oluşturabilmesi bakımından apayrı bir güzelliğe sahip; bu ikincisi diğer Germen dillerinde de ortak olan bir özellik. Bir dil çalışılırken sözcükler daha yakından görülür. Ben eğer İspanyolca

veya İngilizce konuşuyorsam cümleyi kendi bütünlüğü içinde hissederim; tersine, yeni bir dilde ise...

M.E.V. ...sözcükleri hissadersiniz.

J.L.B. Evet. Tıpkı bir mercekten okumak gibi. Her bir sözcüğü o dili konuşanlardan daha çok hissederim. Bu da yabancı dillerin prestijidir, ve bu prestij antik dillerde de vardır, küçük, gizli bir topluluğa üye olmak gibi...

M.E.V. Bu "gizli topluluğa" günün kaç saatini veriyorsunuz?

J.L.B. Yalnızca cumartesi-pazarları. Şimdi saat yedi; üç, dört saat için toplanırız. Grameri bir kenara bırakır, mesela 13. yüzyıldan bir metin alırız. Sonra onu deşifre etmeye başlarız. Yalnızca çok uç durumlarda bir sözlüğe veya metnin İngilizce ya da Almanca versiyonuna başvururuz. Onu anlamaya çalışıp tartışırız, sonra da kimin haklı olduğunu görürüz. Tıpkı bir macera, filolojik bir macera gibi. Ama hiç şüphe yok ki abartılıyor da. Eğer ben İzlandaca "Ölülerin tırnaklarından yapılmış bir gemi" dersem, bu bana çok daha güzel gelir ama büyük ihtimalle öyle değildir. Belki bir İzlandalı için İspanyolca versiyonu çok daha güzeldir.

M.E.V. Şu an ne yazmaktasınız?

J.L.B. On hikâyenin toplamından oluşacak kitabım için üç hikâye daha yazmaya çalışıyorum. Ayrıca, Çince şiir çevirilerinin çoğunu ve –çok da hoşuma gitmeyen– Ezra Pound’un şiirlerini okuduktan sonra en fazla on satır uzunluğunda, kısa bir eser yazmaya koyuldum. Genelde yedi, on bir ya da on dört mısra olurlar, bazen de dokuz hece; ama bu daha az alışıldık bir şey, çok ama çok sentetik olacakları bir biçim bulmaya uğraşıyorum. Bu mısralar tek başlarına yazılıyorlar. Bir dergi için yardımımı istemişlerdi, onlara, aklıma dört ya da beş günde gelmiş olan on üç kısa şiirimi verdim. Kısalık, kesinlik, açıklık fikrini verebilmek için de şiirlere on üç para dedim. Bundan başka, Alicia Jurado’yla birlikte senelerdir bir *Manual del Budismo* yazmaktayız. Bir gün bitirir miyiz, bilmiyorum. Bir grupla beraber dokuzuncu asırdan Salomon ve Sattürn’ün diyaloglarını çeviriyoruz; diyalogların bir bölümü Ulusal Kütüphane’nin dergisinde yayımlanmıştı. Şimdi de on beş yıl önce Viyana’da yayımlanmış, Anglosakson dilinde bir eserin örneğini temin etmeyi başardım.

Hayat. Kusurlar ve erdemler

M.E.V. Eğer hayatınızın bir muhasebesini yapsaydınız, hangi anlar sizin için en önemlileri olurdu?

J.L.B. Buenos Aires'e ilk döndüğüm zaman. Onlar samimi, mutlu zamanlardı; yazardım ve yazdığım şeyler çok hoşuma gitmese de yazarken tatmin olurdum. Carlyle'in dediği gibi, "İnsanın yarattığı her eser tutarsızdır, ama önemli olan o eserin icrasdır." Yapılan şeyin çok da bir değeri olmayabilir; sonuçta bu bir insan eseridir ve insanın tüm kusurlarını içinde barındırır, ilginç olan eserin bitirilmesidir. Bunun dışında çocukluk anıları var, ata binerken, yüzerken, mekâna dair anılar var... Ama Marcel Proust demiş ki, bir yerin özlemini duyduğumuzda, gerçekte, o yere karşılık gelen zaman dilimini arıyoruzdur; yerleri değil, zamanları özleriz. Bu, şu anlama geliyor, ben Texas'ta kendimi hep mutlu hissederdim diye düşündüğümde, o anlarda kendimi mutlu hissettiğim içindir, ama

şimdi Teksas'a dönseydim kendimi mutlu hissetmek için hiçbir neden bulamazdım. Ya da Buenos Aires'e dönmek için yalnızca birkaç gün kaldığını bildiğim zaman. Ama her zaman bir iç sıkıntısı vardı çünkü geri dönüşü erteleyecek bir şeyler olacağından korkardım.

M.E.V. Buenos Aires'e dönmek sizin için her zaman çok mu önemlidir?

J.L.B. Evet, hep çok önemlidir. Hatta şimdi bile bu böyle. Yakın zamandaki birkaç seyahat esnasında bunu hissettim. Hem de beni bekleyen şeyin rutin, hatta nahoş bir şey olduğunu bilmeme rağmen. Ama ben hep Buenos Aires'te hoşuma giden bir şeyin olduğunu hissettim. Çok hoşuma gidiyor, benim hoşuma gitmeyenlerdense başkaları hoşlanıyor. Bu aşk gibi bir şey, kıskaç. Yurtdışındayken, örneğin Birleşik Devletler'deyken ve de Güney Amerika'ya gidecek birisiyle konuşurken ona Kolombiya'ya veya Montevideo'ya gitmesini tavsiye ederdim, Buenos Aires'e değil. "Buenos Aires çok gri, çok büyük, kederli bir şehir," derdim, çünkü başkalarının onu sevmeye hakkı yokmuş gibi gelirdi bana. Genelde de yabancıların hoşuna giden şeyler bizim çok da yakınlık duymadığımız şeyler olur. Palermo heykelinin önünde, Dikilitaş'ta ya da Florida Caddesi'nde bulunmaktan zevk alınacağı fikri bile yeteri kadar hüznülüdür. Cavanagh gökdeleninin önünde dikilmek de pek akıl kârı değildir. Yada Sur'un tamamen uydurmaca mekânlarının

önünde. Bir Buenos Airesli, bu yerler geçen hafta yapılmış gibi hisseder.

M.E.V. Kıskançlık mı?

J.L.B. Evet, kıskanç olmamaya çalışıyorum ama öyleyim. Bunun bir kusur olduğunun da farkındayım.

M.E.V. Diğer kusurlarınız nelerdir?

J.L.B. Bir de ölçsüz kendimi beğenmişliğim sanırım.

M.E.V. Çok da kendini beğenmiş gibi görünmüyorsunuz.

J.L.B. Evet, öyleyim, kurnazlıkla beraber.

M.E.V. Ama eğer başarı sizin için çok da önemli değilse...

J.L.B. Başarı gelip geçici bir şeydir... Benim yaşıma gelindiğinde, unutulmuş bir sürü başarı görülüyor. Size ünlü bir hadiseyi aktarayım. 1910 yılında, Fransız edebiyatının (evrensel edebiyatın da denebilir çünkü öyle olduğu düşünülürdü) en büyük yazarının Anatole France olduğu düşünülürdü. Bu şimdi biraz kabaca bir ironi gibi gelebilir ama o zamanlarda Anatole France, Voltaire kadar ünlüydü. Buenos Aires'e geldi ve bizi keşfetti. Hepimiz

kendimizi daha gerçek hissediyorduk, çünkü Anatole France bizim var olduğumuzu biliyordu. Birkaç gafına rağmen onu affederdik. Montevideo'ya vardığında, Uruguay'ı her zaman çok sevdiğini çünkü Uruguay kahvesinin çok hoşuna gittiğini söyledi. Uruguay kahvesi keşfedilmeyi bekliyordu, değil mi?.. Sekreterinin verdiği bilgilerde bir yanlışlık olmalıydı. Sekreteri ona, "Uruguay'da kahveden bahsetmek gerekir," demişti.

M.E.V. Bunun için kendinizi beğenmiş olduğunuzu düşünüyorsunuz.

J.L.B. Evet, öyleyim sanırım. Hepsinden çok da halkın beni ciddiye alması garibime gidiyor. Kolaylıkla dogmatizme kayabileceğimi de düşünüyorum. Başkalarının da benim düşündüğüm gibi düşünmek zorunda olduğunu düşünmek.

M.E.V. Bunu hepimiz düşünürüz.

J.L.B. Swift'in şöyle dediğini anımsıyorum: "Ben tüm yaşamı düşündüm dediği zaman ne kadar da zeki bu yazar!"

M.E.V. Peki ya erdemleriniz, sizce onlar neler?

J.L.B. Başkalarında olmayan türden, kelimelere, edebiyata, dizelere karşı bir hissim olduğunu düşünüyorum

–yazarken değil de okurken. Bu his tek bir kelime için bile duygulanmamı sağlıyor. Ayrıca, güzelliğin sanılanın aksine nadir bir şey değil, gayet yaygın bir şey olduğunu düşünüyorum. Örneğin ben Macar edebiyatını yakından tanımıyorum ama eminim ki, tanısaydım diğerlerinde bulduklarımı onda da bulabilirdim. Afgan şiirine dair de hiçbir şey bilmiyorum ama başka şiirlerin bana verdiğini onun da verebileceğini düşünüyorum. İlgimi çeken hiçbir Avustralyalı yazar bulamadığımı itiraf etmeliyim ama öte yandan, tek bir tanesini bile okumadım şimdiye kadar. Neden onlardan hiç bahsedilmiyor? Ya da Kanadalılardan? Kanada'dayken, "Sizin şairleriniz kimler?" diye sordum, Pratt dediler. İsim pek bir şey vaat ediyor gibi gözükmemiştii bana. Şiirlerinden ikisini okudular: Bir tanesi, Toronto'dan neresi olduğunu bilmediğim bir yere giden bir tren yolu üzerineydi (demiryolu işçilerinin türküsü olarak kabul edilebilir mi acaba?); diğeri de bir buz bloğundan bahseden sıradışı bir şiirdi. "Yani?" dedim ben de. Ağzlarında bir şeyler gevelediler, diğeri de Kanada'nın karlı ormanlarından bahsetti ama doğrudan buz bloğuna geri döndüler; bu bile gayet fazlaydı. Bunun üzerine ben de somut bir şiir yazmış olmalarının bile yeterli olacağı fikriyle yetinmek zorunda olduğumu düşündüm. Ama bana garip gelen, Kanada kayda değer hiçbir şey üretmemişken, Birleşik Devletler'in, hatta daha iyisi Kanada sınırına o kadar yakın olan New England'ın Emerson, Melville, Henry James gibi insanları yetiştirmiş olması. Kipling'in dediği gibi, Kanada'nın Birleşik

Devletler'den daha düzenli, belki de daha kültürlü bir ülke olduğuna katılıyorum. Bir uygarlık yaratmak elbette çok şeydir ama heyecanlı bir şey değildir. Uygar bir ülke barbar bir ülkeden daha üstündür fakat çok da ilgi çekici bir şey olmayabilir bu.

M.E.V. Şu zamana kadar yapmadığınız bir şeyler yapmak hoşunuza gider miydi?

J.L.B. Atalarım gibi bir eylem adamı olmak hoşuma giderdi. Ne yazık ki, büyük büyükbabam Suárez gibi 1874 Verde Savaşı'nda ölmediğimi, Rosas *montonerolarının** gibi yenilgiler tatmadığımı itiraf etmeliyim. Gerçek şu ki, bunların hiçbirini yapmadım, '90 Devrimi'ne katılmadım çünkü ben ancak dokuz yıl sonra doğdum...

M.E.V. Bir defasında size Sevillalı San Isidoro ya da Harald'dan hangisi olmayı tercih edeceğinizin sorulduğunu hatırlıyorum...

J.L.B. Eğer Harald Hardrada olmuş olsaydım bambaşka biri olurdu; öte yandan, Sevillalı San Isidoro da olmadığımı göre aileden biri olmayı istediğimi söyleyebilirdim... Etimolojinin, dilbiliminin çok ilgimi çektiğini söylemek isterim, bunlar birbirine çok yakın alanlar. Öte yandan, eğer atalarım gibi bir eylem adamı olsaydım, bu ilginç olurdu ama bu türden bir şey dilemek. "Bir

* (İsp.) Montonero: Gerilla. (ç.n.)

kaplan değil de bir insan olarak doğmuş olmak ne büyük günah!" demek gibi bir şey. Sanırım bir eylem adamının yaşamı, o yaşamı araştıran biri için, yaşamın sahibi için olduğundan daha ilgi çekici. Eylem adamı...

M.E.V. ...eylemin rutinini yaşamak zorunda.

J.L.B. Ayrıca şimdiki zamanı çok daha gelip geçici yaşıyor. Kararlar alıp, onları uygulamak zorundadır. Belki de bir tarihçi Harald'ın yaşamını, Harald'dan daha iyi anlayabilir. Belki biz eylemsizler, başkalarının yaşamalarını yaşayan bizler, o yaşamları yaşayanlardan daha çok hissedebiliriz. Onlar için hayat mevcut anların bir tür baş döndürücü karmaşası olmuş olmalı; belki de onlar kendi yaşamları için tasarlanan şeyi asla göremediler.

M.E.V. Ve tadını çıkaramadılar.

J.L.B. Sanırım öyle. Büyük büyükbabam gibi süvari olarak savaşa katıldım diye düşünmek güzel olabilirdi. Onun o anda hissettikleri, ezilmeden caddenin karşısına geçtiğinde hissettiklerinden çok da farklı olmasa bile. Büyük ihtimalle, o zamanları hatırladığında gözleri kamaşıp, "Bugün bir kahraman oldum," diye düşünüyordu. Ama kesinlikle her şey olup biterken olanları düşünmüyordu.

Müzik, resim ve ölüm

M.E.V. Ne tür müzik ilginizi çeker?

J.L.B. Sınıflandırmaya hakkım var mı, bilmiyorum çünkü anlamıyorum, ama yanıtım Brahms. *Milongas, spirituals* ya da *jondo* şarkılarının dışında beni duygulandıran tek müzik o. Aynı zamanda ona hayran olmaya da hakkım olmadığını düşünüyorum.

M.E.V. Niçin?

J.L.B. Bana Brahms'ı diğerlerinden ayıran, onu farklı kılan nedir veya Brahms'ın müziği hangi teori üzerine temellenmiştir diye sorsalar cevap veremeyeceğim için. Ben onu fiziki biçimde hissediyorum ama belki bu da önemlidir. Belki bu şiir için de böyledir, Brahms dinleyen biri onu hemen şiir gibi hisseder. Ben sokaktayken sürekli olarak şiir parçaları hissediyorum. Normal, sıradan

insanların hiçbir şeyi hesaba katmadan, dizeleri, masumiyetle, çok güzel söylediklerini hissediyorum.

M.E.V. Resimle ilgilenmez misiniz?

J.L.B. İlgenirim. Rembrandt, Turner, Velázquez, Tiziano ve ekspresyonist ressamaların bazıları beni çok etkilemiştir. Öte yandan bir ritüele dönüşmüş olanlar, mesela El Greco hiç ilgimi çekmez. Onun piskoposlar, başpiskoposlar, makineli tüfeklerle dolu cennet tasavvuru daha çok benim cehennem için hayal ettiklerime benziyor... Papazlara ait bir cennet, Vatikan'a benzeyen bir cennet fikri beni korkutuyor. Büyük ihtimalle söylediklerim sizin çok hoşunuza gitmiyor, öyle değil mi? Ama eğer El Greco'nun cenneti böyleyse ben başka bir yere gitmeyi tercih ederdim. Cehenneme ya da Araf'a özlem duyardım. Ama El Greco bunları hiç düşünmemiş, kayıtsızlığı tablolarında fark ediliyor. Başka bir yaşamın olmayacağından emindi ama, Macedonio Fernández'in dediği gibi, "tüm bu çürümüşlüklerin arasında bozulmamak için" tüm o piskoposları çizdi.

M.E.V. Siz başka bir yaşam olduğuna inanıyor musunuz?

J.L.B. Hayır. Başka bir yaşamın olmadığını, olsaydı da bunun hoşuma gitmeyeceğini düşünüyorum. Ölümden sonra hatırlanacağım fikri de hiç hoşuma gitmiyor. Ölmeyi ve unutulmayı ümit ediyorum.

Notlar

- 1 Gounod'nun geçen yüzyılın ortalarında Buenos Aires'te bir tiyatrodan sergilenen aynı adlı eserini betimleyen Arjantinli ozan.
- 2 Ülkenin kültür ve politika alanlarında önemli şahsiyetlerinden Bartolom Mitre'nin yönetiminde, *La Naci3n* gazetesi tarafından yayımlanan evrensel edebiyat eserleri dizisi.
- 3 Geçen yüzyılın Arjantinli yazarlarının iki romanı.
- 4 Arjantin'in kuzeyinde bir b3lge. İspanyol fatihler, güneydeki İnkta İmparatorluğu'nun fiili sınırını oluşturan bu geniş b3lgeye Tucumán adını verdiler.
- 5 Arjantinli edebiyat Domingo Faustino Sarmiento'nun Facundo Quiroga'nın yaşamı üzerine 1845'te yazdığı temel eseri.
- 6 Arjantinli şair ve yazar (1874-1938).
- 7 *Martın Fierro* isimli edebiyat dergisinin yaratıcılarından biri.
- 8 La Casa Rosada, Arjantin'in başkanlık konutudur.
- 9 Pampa'daki halk şarkılarına 3zg metrik bir türe g3re yazılan dizelere g3nderiyor.
- 10 Buenos Aires'in mezarlıklarından biri.

- 11 Buenos Aires'in mahalle ve banliyöleri.
- 12 Arjantinli yazar, Borges'in arkadaşı.
- 13 İspanyolcada modernizm, sembolizmin etkisi altındaki bir tür edebiyat okulu olarak tanımlanır. Şiire ise Rubén Hernández vasıtasıyla girmiştir.
- 14 José Hernández'in Arjantinliler tarafından bir tür ulusal destan olarak görülen, sığır çobanlarını anlatan şiiri.
- 15 Buenos Aires yaşamından bir karakter; tangoların prototip başoyuncusudur.
- 16 Sığır çobanlarının hayatlarını anlatan şairlerden ikisi.
- 17 Arjantin tangolarının ünlü şarkıcısı.
- 18 Gitar eşliğinde doğaçlama yapan çoban şarkıcılar. *Payadas* denilen karşılaşmalarda diğerleriyle rekabet ederlerdi. Borges'in alıntılıdığı dizeler *Martín Fierro*'dandır.

İçindekiler

Önsöz	5
25 Ağustos 1983.....	11
Paracelsus'un Gülü.....	19
Mavi Kaplanlar	27
Yorgun Bir Adamın Ütopyası	45
Borges: Olduğu Gibi - María Esther Vázquez'in Söyleşisi ...	55
Notlar.....	109

Jorge Luis Borges, Latin Amerika edebiyatının en büyük isimlerinden biri. Farklı olguları bir araya getirmedeki ustalığıyla da “sınırlarda gezen” bir şair, öykü ve deneme yazarı.

Fantastik öğeleri ağır basan kendine özgü kalemıyla Borges, her seferinde zorladığı bu sınırlar sayesinde gerçeküstüçülük akımının vazgeçilmez bir üstadı haline geldi ve kendinden sonra gelen çok sayıda yazarın üslubunu, edebiyata bakışını değiştirdi.

25 Ağustos 1983 ve Diğer Öyküler, gerçekliği yeniden kurgulayarak insanı kuşkuya düşüren Borges’in, olgunluk döneminde yazdığı incelikli ve imgelerle dolu öykülerinden bir seçki.

Borges’le yapılmış detaylı bir söyleşinin de bulunduğu bu seçkide, zaman kavramının çürütülmesine, pek çok felsefi konunun ve paradoksun edebiyata aktarılmasına, benliğin parçalara ayrılmasına rağmen kimliğini kaybetmiş karakterlerin bile ayırt edilebilir hale gelmesine tanık oluyoruz.

Çeviren: Mesut Özden Gözütok

www.kirmizikedikitap.com
www.facebook.com/kirmizikedikitap
twitter.com/krmzikedikitap
[instagram.com/kirmizikediyayinevi](https://www.instagram.com/kirmizikediyayinevi)

ISBN: 978-605-1799-96-6

t15 9 786059 799966